

Kto kształtuje politykę migracyjną i integracyjną w Polsce?

Analiza interesariuszy

Agnieszka Mikulska-Jolles

Kto kształtuje politykę migracyjną i integracyjną w Polsce?

Analiza interesariuszy

Agnieszka Mikulska-Jolles

Kto kształtuje politykę migracyjną i integracyjną w Polsce? **Analiza interesariuszy**

Publikacja przygotowana na zlecenie i wydana przez Fundację im. Heinricha Bölla w Warszawie
Kierownictwo projektu i redakcja: Gert Röhrborn

Autorka: Agnieszka Mikulska

Skład: Studio27

Zdjęcie okładki: Marta Bogdańska, martabogdanska.com

ISBN: 978-83-61340-57-7

Elektroniczna wersja do pobrania: <https://pl.boell.org/pl/kategorie/publikacje>

Data wydania: Maj 2019

Publikacja ta została wydana na licencji Creative Commons:

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych-Brak dodatkowych ograniczeń (CC BY-NC-ND 4.0).

Tekst licencji można pobrać pod adresem: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Poglądy wyrażone w tej publikacji są poglądami autorki i nie muszą odzwierciedlać stanowiska Fundacji im. Heinricha Bölla w Warszawie.

Spis treści

Streszczenie	5
1. Wprowadzenie	7
1.1. Dane statystyczne	7
1.2. Zmiany w polityce migracyjnej	8
1.3. „Kryzys uchodźczy” w dyskursie publicznym	11
2. Działania na rzecz integracji imigrantów	13
2.1. Tematyka migracji i integracji w badaniach i mediach	13
A. Ośrodki naukowe i badawcze	13
B. Organizacje pozarządowe prowadzące badania w obszarze migracji i integracji	14
C. Media	14
2.2. Działania władzy centralnej	15
A. Ministerstwa i urzędy centralne	15
B. Współpraca międzyresortowa i tworzenie polityki migracyjnej	15
C. Działania na rzecz integracji cudzoziemców realizowane przez podmioty publiczne	16
2.3. Miasta jako laboratorium integracji	18
2.4. Społeczeństwo obywatelskie	21
2.5. Rynek pracy i partnerzy społeczni	24
3. Wnioski i podsumowanie	26
Aneks. Interesariusze – dane szczegółowe	29
Bibliografia	43
Notka o autorce	45
O Fundacji	45

Streszczenie

Polska nie ma dużego doświadczenia w przyjmowaniu i integracji cudzoziemców. Przez dziesiątki lat była krajem emigracyjnym, a cudzoziemcy w relatywnie większych liczbach zaczęli napływać do Polski po upadku systemu komunistycznego, a następnie po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Nie były to jednak ruchy masowe. Dynamiczny wzrost migracji do Polski zaczął się dopiero w 2014 roku, a jego główną przyczyną był wybuch konfliktu na wschodniej Ukrainie. Migracji sprzyja dobra koniunktura gospodarcza w Polsce oraz stosunkowo liberalne przepisy w zakresie podejmowania pracy przez cudzoziemców.

Od 2015 roku zaczęły następować też zmiany polityczne w podejściu do migracji, przede wszystkim w stosunku do migrantów przymusowych. Kwestia ta bowiem została upolityczniona po tym, jak w 2015 roku debata na temat rozwiązania tzw. kryzysu uchodźczego w Europie zbiegła się z kampanią wyborczą do polskiego parlamentu. Rozpoczęta wówczas debata na temat ewentualnego przyjmowania i relokacji uchodźców miała bardzo gwałtowny przebieg i ksenofobiczny wydźwięk. Prowadzone na bieżąco badania opinii publicznej pokazywały coraz większy spadek poparcia dla idei przyjmowania uchodźców, a antymigrancka retoryka polityków pomagała zdobyć głosy wyborców. W kolejnych latach dyskusja na temat migracji ucichła, co jest swoistym paradoksem w obliczu faktycznego szybkiego napływu i osiedlania się migrantów pracowniczych (samych tylko Ukraińców szacuje się na 1,25 mln osób). Obecnie media głównego nurtu jedynie od czasu do czasu podejmują specyficzne kwestie związane z obecnością migrantów, natomiast nie budzą one już takich emocji jak wyobrażenia związane z napływem uchodźców z Bliskiego Wschodu cztery lata temu.

Po wygranych wyborach, rząd Prawa i Sprawiedliwości zaczął modyfikować doczasową politykę migracyjną. Po pierwsze, zgodnie z obietnicami złożonymi jeszcze podczas kampanii wyborczej, nie przyjęto uchodźców w ramach kwot ustalonych w negocjacjach pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, do czego zobowiązał się poprzedni rząd. Zaczęto także utrudniać składanie wniosków azylowych osobom próbującym przekroczyć wschodnią granicę Polski. Zablokowano podmiotom pozarządowym oraz samorządowym możliwość ubiegania się o środki z Fundusz Azylu, Migracji i Integracji. Anulowano dokument wyznaczający kierunki polityki migracyjnej – *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*. Zapowiedziane zostało stworzenie przez rząd nowej polityki migracyjnej, jednak prace nad nią nie zostały jeszcze zakończone. Znałe już opinii publicznej wytyczne przewidują dalsze przyjmowanie cudzoziemskich pracowników, którzy mieliby niwelować skutki zmian demograficznych i zaspokajać potrzeby rynku pracy. Preferowane mają być osoby, które mają polskie pochodzenie oraz te, co do których można oczekiwać, że ze względu na duży kapitał społeczny, wykształcenie i status materialny, łatwo się zintegrują. Nie wiadomo natomiast, w jakim kierunku pójdą ustalenia dotyczące polityki integracyjnej – czy przygotowane zostaną ogólnokrajowe wytyczne obejmujące wszystkich potencjalnych aktorów zaangażowanych w proces integracji i będzie się dążyło do harmonizacji tych działań, czy tak jak jest obecnie, poszczególne podmioty będą same projektowały i prowadziły swoje działania, biorąc pod uwagę swój zakres kompetencji i sytuację lokalną.¹

Lista podmiotów, które zajmują się obecnie problematyką migracji i integracji jest obszerna. Obejmuje ona zarówno instytucje rządowe, samorządowe, organizacje społeczne, ośrodki naukowe, jak

---

1 Nie trzeba było tzw. „kryzysu uchodźczego”, aby zrozumieć, że polityka integracyjna jest zadaniem przekrojowym, które wymaga odpowiedniej organizacji i koordynacji na wszystkich szczeblach administracji publicznej. Motywem przewodnim polityki integracyjnej powinno być zawsze wzmocnienie przybywających osób do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie przyjmującym. Por. S. Angenendt, Petra Bendel, Internationale und nationale Aspekte des Whole of Government, Fundacja im. Heinricha Bölla, Berlin 2017, dostępne na stronie: <https://heimatkunde.boell.de/2017/12/21/internationale-und-nationale-aspekte-des-whole-government-ansatzes>

i inicjatywy nieformalne. Od 2009 roku bardzo duża liczba działań na rzecz migrantów i uchodźców, zwłaszcza prowadzonych przez podmioty publiczne i organizacje społeczne, była finansowana z funduszy europejskich, co przekładało się *de facto* na wdrażanie europejskich ram polityki migracyjnej proponowanych przez Komisję Europejską. Zablokowanie środków europejskich miało największy wpływ na działalność organizacji społecznych – musiały one dokonać rewizji swojej dotychczasowej działalności. Zmiany te obejmowały zarówno redukcję czy nawet zakończenie dotychczas prowadzonych projektów, zmniejszenie personelu lub w skrajnych przypadkach – całkowite zaprzestanie działalności. Nadal jednak organizacje społeczne prowadzą różnorodną działalność wspierającą proces integracji, obejmującą między innymi poradnictwo prawne, naukę języka, pomoc w zakresie zatrudnienia i przeciwdziałania wykorzystaniu pracowniczemu, monitoring i rzecznictwo. Organizacje społeczne bardzo często współpracują ze sobą, a także ze środowiskiem akademickim, organami samorządowymi i instytucjami publicznymi.

Kwestia integracji cudzoziemców w ostatnich latach jest coraz częściej podejmowana przez władze samorządowe. Dotyczy to zwłaszcza miast wojewódzkich, które w największym stopniu doświadczają migracji pracowniczej i chcą reagować na to zjawisko, ale jednocześnie tworzą swój wizerunek „miast otwartych”. W wizjach tych sięgają zarówno do wzorów dzisiejszych wielonarodowych metropolii, jak i do własnego, historycznego dziedzictwa wielokulturowości. Programy, projekty czy strategie integracyjne tworzone są często w sposób partycypacyjny, czyli przy współpracy organów samorządowych z organizacjami społecznymi i akademikami. Dużą wagę przywiązuje się to tego, aby były wśród nich organizacje zrzeszające migrantów i mniejszości. Ten kierunek tworzenia lokalnej polityki integracyjnej jest jak najbardziej wart podtrzymywania, bo już sam proces współpracy jest formą integracji. Aby jednak współpraca była zrównoważona, ważne jest, aby organizacje społeczne, zwłaszcza te zrzeszające migrantów i mniejszości, były stabilne oraz miały wystarczające zasoby ludzkie i intelektualne pozwalające na aktywny udział w ich pracach.

Dla prowadzenia progresywnej polityki migracyjnej oraz integracyjnej, rozumianej jako zaangażowanie w proces integracji migrantów, także członków społeczeństwa przyjmującego, oprócz woli politycznej decydentów (na szczeblu centralnym czy lokalnym), konieczne jest poparcie społeczne. W budowaniu tego poparcia istotne jest tworzenie bardziej przyjaznego klimatu wobec zjawisk uchodźstwa i migracji. W proces ten można angażować różnych aktorów – polityków, dziennikarzy, nauczycieli, edukatorów, twórców, a także osobistości cieszące się autorytetem i sympatią różnych grup społecznych. Tworzenie pozytywnej narracji musi iść jednak w parze ze zwalczaniem nieprawdziwych informacji (*fake news*) dotyczących sytuacji migracyjnej w krajach Europy Zachodniej oraz przyczyn uchodźstwa.

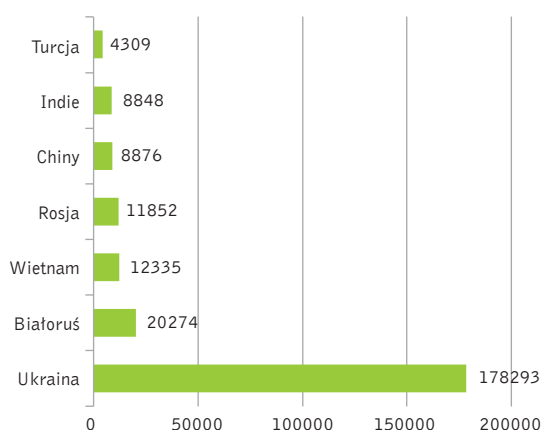
1. Wprowadzenie

1.1. Dane statystyczne

Polska jest krajem nieposiadającym dużego doświadczenia w przyjmowaniu i integracji migrantów, ale cieszącym się historyczną pamięcią wielokulturowości. Po 1945 roku, w wyniku działań wojennych, eksterminacji ludności żydowskiej, zmiany granic państw oraz ruchów przesiedleńczych, Polska na wiele lat stała się krajem monoetnicznym. Pozostała na jej terenie ludność należąca do mniejszości narodowych i etnicznych składała się ze stosunkowo nielicznych grup, których obecność w życiu społecznym i politycznym nie była eksponowana. Imigracja do Polski w okresie komunizmu była bardzo niewielka i w zasadzie ograniczona do obywateli zaprzyjaźnionych politycznie państw, np. tych z europejskiej części bloku sowieckiego czy komunistycznego Wietnamu. Po transformacji ustrojowej granice zostały otwarte, co prowadziło jednak przede wszystkim do znacznej emigracji z Polski (zwłaszcza po wstąpieniu do Unii Europejskiej), przeważającej liczebnie nad imigracją, która dodatkowo miała w dużej mierze charakter cyrkulacyjny, a nie osiedleńczy.

Do pierwszych grup imigrantów napływających do wolnej Polski należeli obywatele krajów sąsiedzkich, w których albo nie doszło do faktycznych przemian demokratycznych, albo zmiany te nie pociągnęły za sobą poprawy jakości życia (dotyczyło to Ukrainy, Rosji i Białorusi i innych republik radzieckich). Stosunkowo dużo osób przybyło wówczas także z Wietnamu i Armenii – krajów, których mieszkańcy już wcześniej migrowali do Polski i mieli swoje diaspory. Pod koniec lat 90. XX wieku do Polski zaczęli napływać Chińczycy i bardzo szybko osiągnęli dużą – jak na polskie warunki – liczebność. Nieco później rozpoczęła się intensywna migracja obywateli Indii. Obecnie zarówno Chińczycy, jak i Hindusi, plasują się pośród najliczniejszych społeczności imigranckich w Polsce. Dużą grupę stanowią też obywatele Turcji.

Wykres 1: Najliczniejsze grupy migrantów przebywających na podstawie zezwolenia na pobyt w Polsce wg obywatelstwa

2 Dane wygenerowane ze strony www.migracje.gov.pl dotyczące kart pobytu wydanych w związku z przyznaniem statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, pobytu tolerowanego, humanitarnego, czasowego, stałego lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE.

Od 2014 roku obserwuje się przyspieszenie wzrostu imigracji do Polski, związane przede wszystkim – ale nie wyłącznie – z dynamicznym napływem osób z Ukrainy. W 2014 roku niewiele ponad 74 tys. cudzoziemców spoza Unii Europejskiej miało prawo pobytu w Polsce. Trzy lata później, w listopadzie 2018 roku, liczba ta wynosiła już blisko 290 tysięcy³. Jednak dane te obejmują tylko osoby mieszkające w Polsce na podstawie zezwoleń na pobyt i nie uwzględniają grupy najliczniejszej pod względem podstawy legalizacji pobytu, czyli obcokrajowców przebywających w Polsce na podstawie wiz. Tymczasem liczba wiz wydawanych przez konsulów wynosi ponad milion rocznie. Analizy przeprowadzone na podstawie użytkowania telefonów komórkowych (posiadanie polskiej karty SIM, oprogramowania w języku ukraińskim/rosyjski oraz przynajmniej jeden wyjazd na Ukrainę lub zmiana karty SIM na ukraińską) wskazują, że **w Polsce w 2018 roku przebywało 1,25 mln osób z Ukrainy**⁴.

Na wzmogoną imigrację do Polski wpływają różne czynniki. Jednym z nich jest niestabilna politycznie i gospodarczo sytuacja na Ukrainie oraz idąca za nią prywatyzacja, które powodują, że coraz więcej obywateli tego kraju decyduje się na wyjazd do państw sąsiednich, w tym właśnie do Polski. Z kolei stosunkowo dobra sytuacja ekonomiczna Polski, połączona z niedoborem siły roboczej w niektórych sektorach gospodarki, jest czynnikiem przyciągającym pracowników z zagranicy. Mobilności sprzyja także stosunkowo liberalne prawo migracyjne dla cudzoziemców chcących pracować w Polsce. Obywatele sześciu krajów – Ukrainy, Rosji, Białorusi, Mołdawii, Armenii i Gruzji – korzystają z możliwości podjęcia zatrudnienia (na określonych warunkach) bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę. Polski rynek pracy przyciąga obecnie osoby z byłego bloku sowieckiego oraz krajów azjatyckich – Wietnamu, Chin, Indii, Turcji, Nepalu czy Bangladeszu. Dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) wskazują stały wzrost zatrudnienia cudzoziemców w Polsce. W 2017 roku wydano rekordową liczbę zezwoleń na pracę dla cudzoziemców (236 tys.), jak i zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi (ponad 1,8 mln)⁵. Wstępne dane MRPiPS za 2018 rok wskazują na kontynuację trendu zwykłego, choć wzrost jest mniej dynamiczny⁶.

Oprócz cudzoziemskich pracowników do Polski przybywa też coraz więcej studentów. Niż demograficzny sprawia, że szkoły wyższe zabiegają o zagranicznych studentów, z czego korzystają głównie Ukraińcy, Białorusini oraz Hindusi. Według danych GUS w 2017 roku na polskich uczelniach naukę pobierało 72,7 tys. osób z zagranicy, stanowiąc 5,6% przy ogólnej liczbie studentów 1,29 mln⁷.

1.2. Zmiany w polityce migracyjnej

Zmianie sytuacji migracyjnej, która zaszła w ostatnich latach, towarzyszyło przetasowanie na polskiej scenie politycznej, czyli objęcie władzy jesienią 2015 roku przez Prawo i Sprawiedliwość, pozostające przez 8 lat w opozycji. Nowy rząd szybko zmodyfikował zasady prowadzenia polityki migracyjnej i integracyjnej.

---

3 Dane pochodzą ze strony www.migracje.gov.pl. Statystyki obejmują ważne karty pobytu wydane w związku z przyznaniem statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej, pobytu tolerowanego, humanitarnego, czasowego, stałego lub zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego UE.

4 *Ilu Ukraińców przebywa w Polsce? Obliczono to na podstawie danych z telefonów komórkowych*, 7 marca 2019, Forsal.pl, dostępne na stronie: <https://forsal.pl/artykuly/1401851,ilu-ukraincow-przebywa-w-polsce-obliczono-to-na-podstawie-danych-z-telefonow-komorkowych.html> (dostęp: 20 marca 2019)

5 Liczby wydanych oświadczeń czy zezwoleń na pracę nie należy wprost utożsamiać z liczbą cudzoziemców, która zapewne jest niższa z przyczyn takich, jak np.: rezygnacja cudzoziemca z przyjazdu do Polski, odmowa wydania wize przez konsula, rejestracja więcej niż jednego oświadczenia lub wydanie więcej niż jednego zezwolenia na jednego cudzoziemca czy niestawienie się cudzoziemca w miejscu pracy.

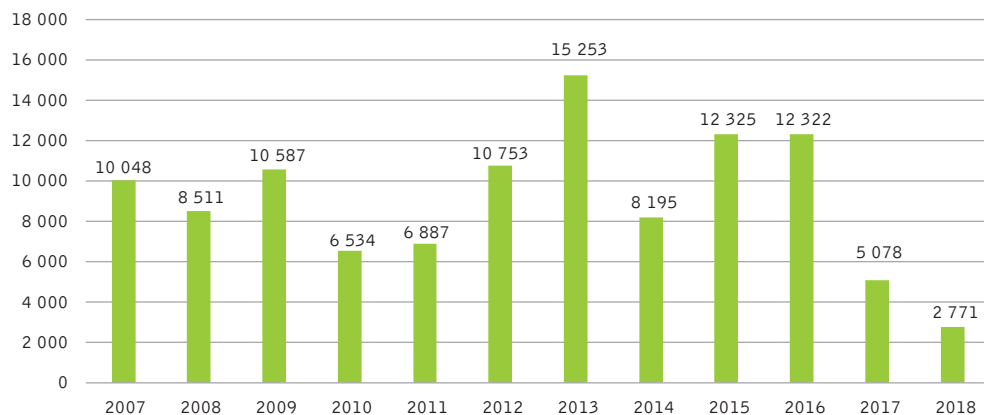
6 Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o zatrudnianiu cudzoziemców w Polsce*, 10 listopada 2015, dostępne na stronie: <http://psz.praca.gov.pl/web/urzed-pracy/-/8180234-informacje-o-zatrudnieniu-cudzoziemcow-w-polsce> (dostęp: 30 stycznia 2019).

7 Podają za: A. Wittenberg, *Uczelniom ubywa studentów. Puste miejsca zajmują cudzoziemcy*, „Gazeta Prawna”, 27 czerwca 2018, dostępne na stronie: <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1152194,liczba-studentow-i-cudzoziemcow-na-uczelniach.html> (dostęp: 30 stycznia 2019).

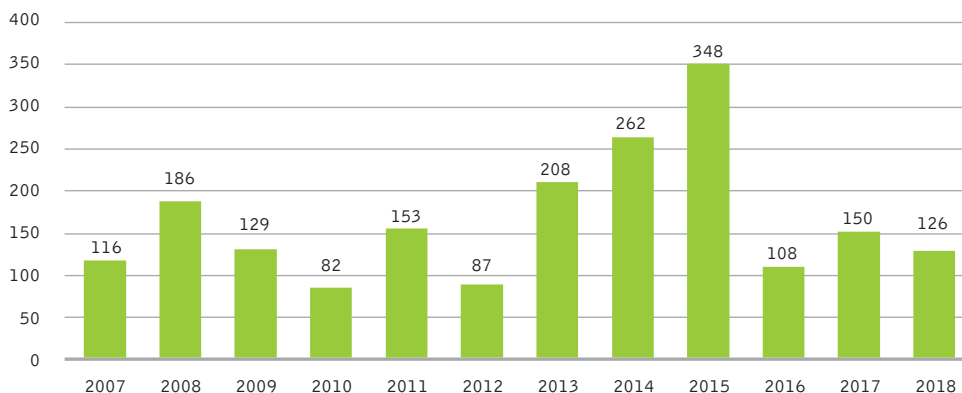
Po pierwsze, zgodnie z obietnicami złożonymi jeszcze podczas kampanii wyborczej, nie przyjęto uchodźców w ramach kwot ustalonych w negocjacjach pomiędzy państwami członkowskimi UE, do czego zobowiązał się poprzedni rząd. Ponadto bezpośredni wjazd osób szukających ochrony międzynarodowej przez wschodnią granicę Polski, przede wszystkim przez przejście graniczne w Terespolu, został utrudniony, co szczegółowo opisują raporty Rzecznika Praw Obywatelskich, organizacji pozarządowych oraz prawników towarzyszących cudzoziemcom podczas prób przekraczania granicy⁸.

Przypadki uniemożliwiania cudzoziemcom złożenia wniosku o przyznanie ochrony międzynarodowej w Polsce były przedmiotem spraw rozpatrywanych przez sądy krajowe oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, jednak – mimo rozstrzygnięć korzystnych dla cudzoziemców – blokowanie granicy trwa nadal. Praktyki te mają swoje odzwierciedlenie w statystykach: liczba wniosków o przyznanie ochrony międzynarodowej od 2016 roku gwałtownie spadła. Status uchodźcy i ochrona uzupełniająca są przyznawane rzadko – w ostatnich latach otrzymywało je tylko kilkaset osób rocznie.

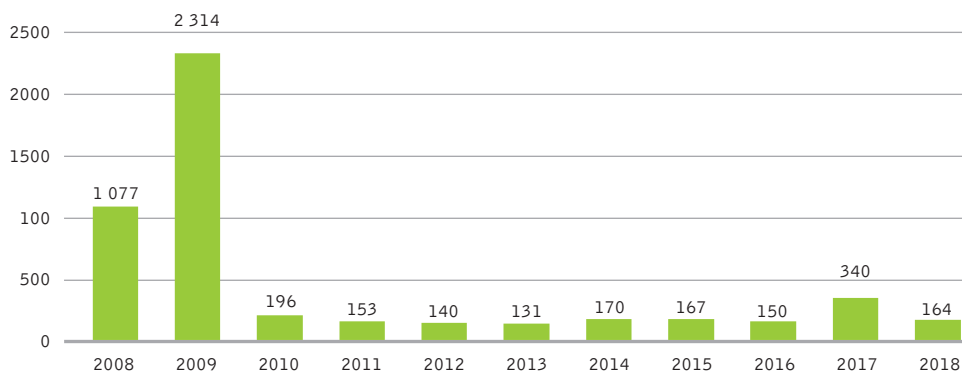
Wykres 2: Liczba osób, które złożyły wnioski o ochronę międzynarodową (stan na 1 września 2018 roku)

Wykres 3: Liczba osób, którym przyznano status uchodźcy (stan na 1 września 2018 roku)

⁸ Zob. np. Rzecznik Praw Obywatelskich, *Inspection of the railway border crossing in Terespol*, dostępne na stronie: <https://www.rpo.gov.pl/en/content/inspection-railway-border-crossing-terespol> (dostęp: 29 stycznia 2019).

Wykres 4: Liczba osób, którym przyznano ochronę uzupełniającą (stan na 1 września 2018 roku)

Kolejną zmianą wprowadzoną przez rząd Prawa i Sprawiedliwości było zamrożenie środków z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (FAMI) – głównego instrumentu finansowego dla działań na rzecz migrantów i uchodźców. Po 2015 roku nie został rozstrzygnięty żaden z ogłoszonych otwartych konkursów grantowych, co doprowadziło do redukcji działań oraz poważnych zmian w prowadzeniu projektów na rzecz migrantów dobrowolnych i uchodźców przez organizacje pozarządowe. Po długim okresie wstrzymywania decyzji okazało się, że konkursy nie będą rozstrzygane, a rządzący tłumaczyli to zmianą sytuacji migracyjnej i koniecznością rewizji obowiązujących zasad. Następnie, 25 października 2016, roku Rada Ministrów faktycznie uznała za nieobowiązujące dwa dokumenty kreujące dotychczasową politykę migracyjną: *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*⁹ oraz plan wdrażania dla dokumentu¹⁰.

Nowy rząd rozpoczął prace nad nową, kompleksową polityką migracyjną, jednak nie zostały one jeszcze zakończone¹¹. Przygotowano natomiast krótki dokument określający priorytety społeczno-gospodarcze tej polityki¹². Odnosi się on przede wszystkim do potrzeb rynku pracy, który w obliczu szybko zmniejszającej się liczby mieszkańców Polski w wieku produkcyjnym, musi być uzupełniany zasobami ludzkimi z zagranicy. W tym kontekście określono więc grupy osób, które mają być traktowane priorytetowo. Są to zagraniczni studenci, doktoranci, naukowcy, nauczyciele akademicki, przedsiębiorcy, wysoko wykwalifikowani pracownicy oraz osoby pracujące w branżach, które zmagają się z brakami kadrowymi. Drugą kategorią preferowanych grup docelowych polityki migracyjnej są reemigranci, repatrianci i inne osoby z polskim pochodzeniem. Priorytetem polityki migracyjnej jest zatem przyciąganie osób o wysokim kapitale społecznym oraz bliskich kulturowo. W dokumencie określającym priorytety społeczno-gospodarcze polityki migracyjnej skoncentrowano się przede wszystkim na kwestiach ekonomicznych, tj. korzyściach dla rynku pracy, jakie powinny wynikać z migracji. W ogólny sposób odniesiono się do konieczności wsparcia integracji osób przyjeżdżających do Polski w związku z pracą, studiami czy nauką. Nie został w żaden sposób podjęty temat migracji przymusowej. Z kolei proponowane zmiany w ustawodawstwie dotyczącym uchodźców idą m.in. w kierunku uznania Biało-

9 *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, dokument przyjęty na posiedzeniu Rady Ministrów 31 lipca 2012 roku.

10 Plan wdrażania dla dokumentu *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, przyjęty przez Radę Ministrów 2 grudnia 2014 roku.

11 Stan na 31 stycznia 2019 roku.

12 Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, *Nowe priorytety migracyjne rządowej polityki migracyjnej*, 29 marca 2018, dostępne na stronie: <https://www.miir.gov.pl/strony/aktualnosci/nowe-priorytety-rzadowej-polityki-migracyjnej> (dostęp: 30 stycznia 2019).

rusi i Ukrainy za kraje bezpieczne. W praktyce będzie to oznaczać, że składanie wniosku o przyznanie ochrony międzynarodowej w Polsce przez osoby znajdujące się na terytorium tych krajów będzie bezzasadne.

1.3. „Kryzys uchodźczy” w dyskursie publicznym

Do 2015 roku, czyli do momentu rozpoczęcia się kryzysu uchodźczego i związanej z nim dyskusji o przyjmowaniu i relokacji uchodźców, temat napływu cudzoziemców do Polski właściwie nie istniał w szerszej debacie publicznej. Po części wynikało to oczywiście z marginalności tego zjawiska, jak również tego, że znacznie ważniejszym trendem była emigracja Polaków za granicę, a więc dyskusje o migracji – jeżeli już się pojawiały – to właśnie w kontekście skutków wyjazdów rodzimych pracowników. Media podejmowały temat obcokrajowców w Polsce sporadycznie, zazwyczaj w związku z jakimiś konkretnymi wydarzeniami, np. zmianami w przepisach dotyczących zatrudnienia cudzoziemców czy ujawnieniem przypadków skrajnego wykorzystywania zagranicznych pracowników. Marginalne zainteresowanie mediów tematem migracji podkreślają w zasadzie wszyscy badacze dyskursu medialnego w tym aspekcie, którzy prowadzili badania do 2015 roku¹³.

Punktem zwrotnym w dyskursie migracyjnym był rok 2015, kiedy rozpoczęła się debata publiczna na temat przyjmowania i relokacji uchodźców z Afryki i Bliskiego Wschodu. W Polsce zbiegła się ona z okresem kampanii przed wyborami parlamentarnymi. Koincydencja ta spowodowała, że temat migracji został podjęty przez kandydatów zabiegających o głosy wyborców i tym samym zagościł w zasadzie we wszystkich mediach. Głos w tej sprawie zabierali nie tylko dziennikarze, politycy, komentatorzy, ale również internauci. Trzeba też podkreślić, że kampania wyborcza w 2015 roku była pierwszą, podczas której w ogóle pojawił się temat migracji – do tego czasu nie istniał on ani w debacie politycznej, ani w programach wyborczych partii politycznych.¹⁴

Dyskusja wokół migracji miała bardzo burzliwy przebieg i często pojawiał się w niej radykalny język. Monitoring, jaki prowadziła „**Kultura Liberalna**” w ramach projektu „**Obserwatorium Debaty Publicznej**”, wykazał, że przykłady wypowiedzi o skrajnym charakterze można było znaleźć zarówno w mediach lewicowych, jak i prawicowych, choć zdecydowanie było ich więcej w tych drugich (szczególnie w tygodniku „wSieci” oraz na portalach Fronda.pl, Niezależna.pl)¹⁵. Autorzy analizy wyłonili trzy główne nurty antyuchodźczej narracji: 1) zarzut ulegania dyktatowi Niemiec i Zachodu, rezygnacja z polskiej suwerenności; 2) budzenie lęku przed inwazją „obcych” – dzikich, przestępców, fanatyków, terrorystów; 3) podważanie wiarygodności migrantów, którzy przybywają do Europy, aby korzystać z pomocy społecznej, a nie uciekają przed zagrożeniem¹⁶.

Badanie dyskusji wokół kryzysu uchodźczego w Internecie, jakie w październiku 2015 roku przeprowadziły **Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS)** we współpracy z firmą **Newspoint**, pokazało, że 81% postów to wypowiedzi przeciwnie przyjmowaniu przez Polskę uchodźców ze względu na rzekome

13 J. Jura, K. Kałużńska, *Obraz obcokrajowców i migrantów w polskich mediach tradycyjnych mediach i internetowych*, Warszawa 2015, Instytut Ekspertyz Ekonomicznych, Fundacja „Nasz Wybór”, s. 49, dostępne na stronie: http://i-see.org.pl/strona/uploads/ngrey/Documents/Analiza_dyskursu_JJ_KK.pdf, (dostęp: 30 stycznia 2019).

14 Por. także J. Kucharczyk, Joanna Fomina, *From politics of fear to securitisation policies? Poland in the face of migration crisis*, w: J. Kucharczyk, Grigorij Meseżnikov (red.), *The Politics and Policies of Migration in Central Europe*, Instytut Spraw Publicznych, Fundacja im. Heinricha Bölla, Warszawa/Praga 2018, 185-202, dostępne na stronie: <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/phantom-menace-the-politics-and-policies-of-migration-in-central-europe>

15 Inne analizowane źródła to: „Wprost”, „Do Rzeczy”, „Gazeta Wyborcza”, „Dziennik Opinii”, „Newsweek”.

16 Ł. Bertram, M. Jędrzejek, *Islamskie hordy, azjatycki najazd, socjalny dżihad. Jak polskie media piszą o uchodźcach? Analiza specjalna*, 14 października 2015, Obserwatorium Debaty Publicznej „Kultury Liberalnej”, dostępne na stronie: <https://obserwatorium.kulturaliberalna.pl/raport/islamskie-hordy-azjatycki-najazd-socjalny-dzihad-jak-polskie-media-pisza-o-uchodzcach-uchodzczy/> (dostęp: 30 stycznia 2019).

zagrożenie terrorystyczne, kulturowe i socjalne, a jedynie 6% internautów wyrażało się o uchodźcach w sposób pozytywny¹⁷. Jednocześnie sondaże Centrum Badania Opinii Społecznej ujawniły stopniowy spadek poparcia dla idei udzielania schronienia osobom uciekającym przed konfliktami zbrojnymi. Jeszcze w maju 2015 roku akceptacja ta wynosiła 72%, podczas gdy swój sprzeciw deklarowało 21% badanych. W kolejnych miesiącach stosunek do uchodźców pogarszał się i w lutym 2016 roku na pytanie, czy Polska powinna przyjmować uchodźców, przecząco odpowiedziało 57% badanych, przeciwnego zdania było 39% z nich¹⁸. Zmienił się też deklarowany stosunek Polaków do innych narodów, co oznacza załamanie się stałej tendencji wzrostu sympatii obserwowanej w ciągu ostatnich 20 lat. Sondaż z roku 2016 ukazał wzrost niechęci w stosunku do wielu nacji, w szczególności zaś do Arabów, Romów, Turków, Greków, Ukraińców i Niemców.¹⁹

Negatywne nastawienie do obcych znalazło swoje odbicie we wzroście liczby przestępstw popełnianych na tle rasowym – napaści fizycznych, grózb, przypadków mowy nienawiści. Według danych prokuratury krajowej w roku 2014 zarejestrowano 1069 nowych spraw z zakresu przestępstw z nienawiści, w 2015 – 1169, w 2016 roku – 1314, w 2017 – 1 449. Dane z prokuratury pokazują także, że od 2016 roku najczęstszym powodem popełniania przestępstw z nienawiści jest islamofobia. Coraz częściej ofiarami ataków są Ukraińcy – w roku 2017 byli drugą najczęściej atakowaną grupą ujętą w statystykach. Większość czynów jest popełniana przez Internet, od 2016 rośnie jednak liczba przypadków przemocy bezpośredniej²⁰.

Burzliwa debata na temat migracji, rozpoczęta w 2015 roku, z biegiem czasu przycichła, co niewątpliwie wynika z wycofania się przez Prawo i Sprawiedliwość z obietnicy poprzedniego rządu dotyczącej przyjęcia uchodźców. Paradoksalnie, faktyczny napływ do Polski i osiedlanie się (dobrowolnych) migrantów nie miały wpływu na podtrzymanie tej dyskusji. Media głównego nurtu od czasu do czasu podejmują specyficzne kwestie związane z obecnością migrantów, natomiast nie budzą one już takich emocji, jak wyobrażenia związane z napływem uchodźców z Bliskiego Wschodu w 2015 roku. Jedynie media o charakterze niszowym, takie jak „Najwyższy Czas” i jego internetowa wersja **nczas.com**, wciąż nieustannie eksploatują temat migracji w kontekście zagrożeń związanych z tym zjawiskiem i mają swoje stałe – i to niemałe – grono czytelników²¹. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że media tego nurtu budują swoje narracje przez posługiwanie się różnymi doniesieniami z krajów Zachodu (bardzo często z Niemiec) – częstokroć nieprawdziwymi i zmanipulowanymi. W trakcie monitoringu kampanii wyborczej prowadzonego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka badacze identyfikowali rozpowszechniane przez Janusza Korwin-Mikkego artykuły zawierające tego rodzaju nieprawdziwe informacje (np. odwołanie koncertu bożonarodzeniowego w szwedzkim Örebro z powodu mieszkających w mieście muzułmanów)²².

17 Źródła treści wykorzystane w badaniu to ponad 8 tysięcy polskich portali internetowych, około 13 milionów wpisów z mediów społecznościowych (m.in. Facebook, Twitter, YouTube, Google+, NK, Golden Line, Instagram), mniejsze platformy społecznościowe oraz fora i blogi w języku polskim. Zob. CBOS, Newspoint, *Polacy o uchodźcach w Internecie i w realu*, Komunikat z badań 149/2015, Warszawa 2015.

18 CBOS, *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców*, komunikat z badań nr 24/2016, Warszawa 2016, s. 2.

19 CBOS, *Stosunek do innych narodów*, Komunikat z badań 53/2016, Warszawa 2016, dostępne na stronie: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_053_16.PDF

20 Dane pochodzą z okresowych sprawozdań Prokuratury Krajowej, dostępnych na stronie: <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/sprawozdania-i-statystyki/>

21 Nakład wydania papierowego „Najwyższego Czasu” to 30 tys. egzemplarzy, a liczba osób obserwujących profil na Facebooku to prawie 23,5 tysiąca osób. Większe grono odbiorców mają stali felietoniści tego pisma – fanpage Janusza Korwina-Mikkego polubiło prawie 750 tysięcy użytkowników.

22 Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Migranci, uchodźcy i ksenofobia w kampanii wyborczej – raport z monitoringu*, Warszawa 2018, dostępne na stronie: <https://goo.gl/6J2v7i> (dostęp: 30 stycznia 2019).

2. Działania na rzecz integracji imigrantów

2.1. Tematyka migracji i integracji w badaniach i mediach

A. Ośrodki naukowe i badawcze

Studia migracyjne – obejmujące zarówno kwestie imigracji i emigracji, mobilności międzynarodowej i wewnątrzkrajowej, a także zagadnienie szeroko rozumianej integracji – w ostatnich latach zdobywają coraz większą popularność. **Komitet Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk** w swoim *Raporcie o stanie badań nad migracjami w Polsce po 1989 roku* zidentyfikował **87 ośrodków badawczych, 183 projekty naukowe, 693 badaczy oraz ponad 1700 publikacji dotyczących migracji**²³. Główne dziedziny naukowe, na gruncie których prowadzone są studia migracyjne, to socjologia, ekonomia, geografia, politologia, historia, antropologia i prawo.

Jednostki naukowe zajmujące się migracją znajdują się **we wszystkich najważniejszych ośrodkach akademickich w Polsce – w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Białymstoku**.

W Warszawie najbardziej prężnie działającą instytucją jest **Ośrodek Badań nad Migracjami (OBM)** funkcjonujący w strukturze **Uniwersytetu Warszawskiego**. Ośrodek prowadzi działalność naukowo-badawczą, wydawniczą oraz dydaktyczną – w tym studia podyplomowe **Współczesne Migracje Międzynarodowe**. Są one przeznaczone między innymi dla pracowników administracji publicznej oraz organizacji pozarządowych zajmujących się migracjami. Wśród wykładowców, poza pracownikami ośrodka, znalazły się także osoby łączące karierę naukową i pracę w trzecim sektorze. OBM od wielu lat współpracuje z **OECD**, jest też członkiem sieci instytucji zajmujących się badaniem migracji **IMISCOE Research Network**. Ważną instytucją w kontekście integracji jest również **Ośrodek Badań nad Uprzedzeniami na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego**, w którym prowadzone są analizy dotyczące między innymi ksenofobii czy mowy nienawiści.

W strukturach **Uniwersytetu Jagiellońskiego** temat migracji podejmowany jest na różnych wydziałach, a od 2014 roku istnieje **Jagiellońskie Centrum Studiów Migracyjnych**. Wśród dorobku naukowców związanych z UJ znajdują się między innymi badania dotyczące teorii migracji, powiązań pomiędzy migracją a procesem transformacji, migracji po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej czy problematyki adaptacji i traumy w sytuacji migracji przymusowej oraz dobrowolnej. Na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu działa **Centrum Badań nad Migracjami (CeBaM)**. Analizy CeBaM często są prowadzone przy pomocy metod jakościowych, a na podstawie wyników badań przygotowuje się rekomendacje dotyczące polityki migracyjnej i związanych z nią projektów. Przy CeBaM powstała fundacja o tej samej nazwie, która prowadzi punkt wsparcia dla obcokrajowców.

Poza akademią, ważnym ośrodkiem monitorującym kwestie migracyjne w Polsce jest **Krajowy Punkt Kontaktowy Europejskiej Sieci Migracyjnej (ESM)**²⁴. W ramach ESM działa 29 Krajowych Punktów Kontaktowych (we wszystkich krajach UE oraz w Norwegii), których zadanie polega na zbieraniu informacji w zakresie migracji i azylu, przygotowywanie raportów, analiz i opracowań. Prace ESM mają służyć decydentom kształtującym politykę na poziomie krajowym i europejskim, a także przyczyniać się do poszerzenia wiedzy ogółu społeczeństwa na temat zjawisk w zakresie migracji i azylu. W Polsce **Krajowy Punkt Kontaktowy** działa w strukturach **Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)**.

23 A. Horolets, M. Lesińska, M. Okulski, *Raport o stanie badań nad migracjami w Polsce po 1989*, Warszawa 2018, Komitet Badań nad Migracjami PAN, dostępne na stronie: <http://igsepp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/01/Raport-o-stanie-bada%C5%84-nad-migracjami-w-Polsce-po-1989-roku.pdf> (dostęp: 30 stycznia 2019).

24 Europejska Sieć Migracyjna powstała w 2008 roku na mocy Decyzji Rady Unii Europejskiej (Decyzja 2008/381/WE).

B. Organizacje pozarządowe prowadzące badania w obszarze migracji i integracji

Dzięki bezpośrednim kontaktom z migrantami – zarówno dobrowolnymi, jak i przymusowymi – organizacje pozarządowe mają dokładny wgląd w ich realną sytuację oraz obserwują faktyczne skutki danych rozwiązań prawnych czy elementów polityk społecznych. Dodatkowo niektóre z tych podmiotów prowadzą badania oraz monitoringi, by pogłębić i usystematyzować wiedzę w tym obszarze. Na przykład **Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć** co roku przeprowadza monitoring dostępu do procedury uchodźczej i przestrzegania zasady *non-refoulement*²⁵ oraz przygotowuje raport poświęcony zwalczaniu i zapobieganiu handlowi ludźmi. **Helsińska Fundacja Praw Człowieka**, samodzielnie lub jako **Krajowy Punkt Kontaktowy sieci FRANET (utworzonej przez Agencję Praw Podstawowych UE)**, monitoruje sytuację migrantów z punktu widzenia wybranych kwestii z zakresu praw człowieka. Prowadzi także badania konkretnych zagadnień (np. eksploatacji pracowników cudzoziemskich, przemocy na tle rasowym). Sytuacja pracowników cudzoziemskich była także przedmiotem badań **Stowarzyszenia Interwencji Prawnej**. Organizacja ta od lat zajmuje się także badawczo problematyką integracji uchodźców. Typowym think-tankiem, który ma w swoim dorobku wiele analiz dotyczących sytuacji migrantów lub polityk migracyjnych, jest **Instytut Spraw Publicznych (ISP)**. Przygotowuje on opracowania dotyczące poszczególnych grup migrantów (np. ukraińskich studentów, migrantów wykwalifikowanych w zawodach medycznych czy azjatyckich społeczności migranckich w Polsce) lub konkretnych zagadnień (np. łączenia rodzin cudzoziemców). Obecnie instytut prowadzi sześcioletni projekt międzynarodowy poświęcony ewaluacji polityk integracyjnych państw UE wobec migrantów przymusowych.

Organizacje pozarządowe nierzadko prowadzą badania wspólnie – w ramach formalnych partnerstw lub osobistego zaangażowania poszczególnych osób – a także podejmują współpracę z jednostkami badawczymi. Przy niektórych ośrodkach naukowych powoływane są podmioty o charakterze organizacji pozarządowych, aby znaleźć dofinansowanie i realizować projekty wykraczające poza możliwości statutowe takich jednostek.

C. Media

Jak już wspomniano wcześniej, rozpoczęta w 2015 roku debata publiczna na temat przyjmowania uchodźców miała bardzo burzliwy przebieg, co przyczyniło się do wyraźnej polaryzacji stanowisk przez poszczególne media. Z dzienników głównego nurtu, za przyjmowaniem uchodźców opowiadała się jednoznacznie „**Gazeta Wyborcza**” oraz związany z nią portal **Gazeta.pl**. W swoich materiałach media te kładły duży nacisk na humanitarny aspekt kryzysu uchodźczego. One także zareagowały na eksplozję mowy nienawiści w komentarzach internautów i zdecydowały się na wyłączenie możliwości komentowania artykułów dotyczących kryzysu migracyjnego. Z kolei problem pojawiania się nieprawdziwych informacji na temat zjawiska uchodźstwa, stał się przyczynkiem do powstania portalu *fact-checkingowego* **Uchodźcy.info**, którego twórcy postawili sobie za cel publikowanie rzetelnych informacji na temat sytuacji uchodźców w Polsce i Europie.

Tematyka migracji i integracji, w tonie sprzyjającym migrantom, jest podejmowana również przez inne media o lewicowej lub liberalnej orientacji. Są to przede wszystkim: **tygodnik Polityka**, **tygodnik Newsweek**, **Kultura Liberalna**. Szczególnie w dobie kryzysu uchodźczego, ale także później, promigrancką linię obrał także katolicki **Tygodnik Powszechny**. Spośród stacji radiowych, najwięcej uwagi problematyce migracji poświęca **Radio Tok FM**, które za zaangażowanie i sposób podejmowania tej tematyki otrzymało w 2018 Złoty Wachlarz – nagrodę przyznawaną przez Międzynarodową Organizację ds. Migracji.

25 Zasada prawa międzynarodowego stanowiąca, że osoba, której odmówiono statusu uchodźcy, nie może być wydalona lub zwrócona do kraju, w którym jej życie lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo.

2.2. Działania władzy centralnej

W Polsce nie istnieje jeden wyspecjalizowany organ odpowiedzialny w całości za tworzenie i prowadzenie polityki migracyjnej i integracyjnej. Określone kompetencje i obowiązki w tym obszarze są przypisane poszczególnym ministerstwom i innym organom.

A. Ministerstwa i urzędy centralne

Najważniejszą instytucją zajmującą się problematyką migracji w strukturach administracji rządowej jest **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji**, w ramach którego funkcjonuje **Departament Analiz i Polityki Migracyjnej**. MSWiA podlega **Straż Graniczna** oraz **Urząd ds. Cudzoziemców** (UdsC). Do kompetencji tego ostatniego organu należy między innymi prowadzenie postępowań w sprawie udzielenia cudzoziemcom ochrony międzynarodowej lub krajowej, a także rozpatrywanie odwołań od decyzji wojewodów w zakresie legalizacji pobytu migrantów dobrowolnych. Przez lata odgrywał on także istotną rolę w kształtowaniu i realizacji polityki migracyjnej państwa.

W gestii **Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej** leży kwestia polityki zatrudniania cudzoziemców – chyba najważniejsza w polskim kontekście migracyjnym. Z kolei **Ministerstwo Spraw Zagranicznych** realizuje politykę wizową. Warto zaznaczyć jednak, że do niedawna decyzje konsułów o odmowie wydania wizy nie podlegały obowiązkowi uzasadnienia. Przełomem w tej sprawie może stać się wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 2018 roku, w którym nakazano uzasadnienie takiej decyzji²⁶. W obliczu napływu do sądów kolejnych skarg w podobnych sprawach można oczekiwać zmiany tej praktyki.

Dwa kolejne ministerstwa – **Ministerstwo Edukacji Narodowej** oraz **Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego** – zajmują się odpowiednio uczestnictwem cudzoziemców w systemie szkolnictwa oraz kwestią uznawalności wykształcenia.

B. Współpraca międzyresortowa i tworzenie polityki migracyjnej

Platformami współpracy międzyresortowej na poziomie rządowym są dwa organy pomocnicze Prezesa Rady Ministrów – **Zespół do Spraw Migracji** (powołany w 2007 roku)²⁷ oraz niedawno powstały **Międzyresortowy Zespół do spraw społeczno-gospodarczych polityki migracyjnej**²⁸. W skład zespołów wchodzi wysocy rangą przedstawiciele ministerstw oraz instytucji i urzędów centralnych. Pierwszemu z wymienionych zespołów przewodniczy **Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji**. Drugi natomiast kierowany jest przez podsekretarza stanu w **Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju (MIIR)** i został powołany w ściśle określonym celu, jakim było opracowanie priorytetów społeczno-gospodarczych polityki migracyjnej. Zaangażowanie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju jako jednego z głównych aktorów decydujących o kształcie polityki migracyjnej jest pewnym *novum* w stosunku do wcześniej funkcjonującego układu kompetencji w tym zakresie i być może też wskazuje na przyjęcie bardzo pragmatycznego podejścia do migracji.

Postulowane przez MIIR społeczno-gospodarcze priorytety polityki migracyjnej zakładają regulowanie ruchów migracyjnych pod kątem niwelowania niekorzystnych efektów procesów demograficznych, dokładne monitorowanie potrzeb rynku pracy oraz systemu zabezpieczeń spo-

26 Zob. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *WSA w Warszawie w pierwszej sprawie dotyczącej odmowy wydania wizy Schengen uchylił decyzję konsula*, dostępne na stronie: <http://www.hfhr.pl/wsa-w-warszawie-w-pierwszej-sprawie-dotyczacej-odmowy-wydania-wizy-schengen-uchylil-decyzje-konsula/> (dostęp: 31 stycznia 2019).

27 Powołany zarządzeniem Rady Ministrów nr 12 z dnia 14 lutego 2007 roku.

28 Powołany zarządzeniem komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 23 listopada 2016 r.

lęcznych. W ramach tych ustaleń ustalono priorytet przyjmowania pewnych grupy migrantów – osób z wysokim kapitałem społecznym oraz bliskich kulturowo (reemigranci i osoby z polskim pochodzeniem). Takie podejście ma zapewniać swego rodzaju bezpieczną migrację, czyli przyjazd osób, w przypadku których istnieje małe prawdopodobieństwo, że proces włączania się w społeczeństwo zakończy się niepowodzeniem (np. migranci wypadną na dłużej z rynku pracy, nie opanują języka i nie nabiorą kompetencji kulturowych). W przeciwieństwie do założeń poprzedniej polityki migracyjnej, wśród migrantów objętych preferencyjnym traktowaniem nie znalazły się ani osoby korzystające z którejś z form ochrony, ani też należące do tzw. grup wrażliwych (np. małoletni bez opieki, ofiary handlu ludźmi, czy osoby potrzebujące pomocy ze względów medycznych i humanitarnych)²⁹.

Stosunek do migrantów przymusowych jest najważniejszą różniącą pomiędzy proponowanymi przez MliR priorytetami polityki migracyjnej, obecnie stosowaną praktyką postępowania wobec tej grupy, a postulatami zawartymi w *Polityce migracyjnej Polski – stan obecny i postulowane działania* z 2012 roku. W dokumencie tym zakładano przede wszystkim, że polityka państwa w tym zakresie będzie zgodna ze zobowiązaniami międzynarodowymi wynikającymi z Konwencji Genewskiej oraz członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Rekomendowano także przystąpienie Polski do programu przesiedleń i relokacji uchodźców, do czego ostatecznie nie doszło, nawet w obliczu tzw. kryzysu uchodźczego w 2015 roku oraz złożonych wówczas przez polski rząd deklaracji przyjęcia osób, które uciekły z Syrii i Erytrei.

Polityka migracyjna z 2012 roku zakładała także znaczne rozszerzenie działań integracyjnych, zarówno pod względem podmiotowym jak i przedmiotowym. Pomoc integracyjna miała być zatem oferowana nie tylko osobom mającym już status uchodźcy lub ochroną uzupełniającą, ale także oczekującym na decyzję w ośrodkach dla uchodźców (preintegracja), jak również migrantom dobrowolnym. Planowano także upowszechnianie problematyki migracji i integracji w społeczeństwie przyjmującym. Założenia polityki integracyjnej miały zostać opracowane na szczeblu centralnym, a realizowane na szczeblu lokalnym.

Jak wykazał w swojej analizie Mikołaj Pawlak, dokument *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, w części dotyczącej integracji, był wzorowany na dokumentach regulujących wdrażanie Europejskiego Funduszu na rzecz Obywateli Państw Trzecich³⁰. Nawiązanie do europejskich ram polityki migracyjnej proponowanych przez Komisję Europejską jest widoczne w całościowej koncepcji polityki migracyjnej z 2012 roku.

Gdy obserwuje się obecny proces kształtowania nowej polityki migracyjnej, nie można się oprzeć wrażeniu, że celowo powstaje ona w trybie niewidocznym dla podmiotów postronnych. Poza informacją na stronie Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju o przyjęciu przez Radę Ministrów priorytetów społeczno-gospodarczej polityki migracyjnej bardzo trudno dotrzeć do jakichkolwiek informacji na temat dalszych prac. Z dostępnych informacji wynika także, że ten dokument był konsultowany tylko z instytucjami państwowymi, bez udziału podmiotów społecznych.

C. Działania na rzecz integracji cudzoziemców realizowane przez podmioty publiczne

Działania państwa w zakresie integracji można roboczo podzielić na dwie główne kategorie. Pierwsza z nich to wynikająca z przepisów ustawy o pomocy społecznej pomoc dla migrantów przymusowych w postaci Indywidualnych Programów Integracyjnych. Druga kategoria to działania wspierające integrację prowadzone za pomocą projektów dofinansowanych z europejskiego Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, które są kierowane zarówno do migrantów przymusowych jak i dobrowolnych.

Cudzoziemcy, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mogą przystępować do rocznych **Indywidualnych Programów Integracyjnych (IPI)**, prowadzonych przez **Powiatowe Cen-**

29 *Polityka migracyjna Polski – stan obecny...*, dz. cyt., s. 14.

30 M. Pawlak, *Imitacja w tworzeniu polskiej polityki integracji cudzoziemców*, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, s.119, dostępne na stronie: https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2950/imitacja_w_tworzeniu_polskiej_polityki_integracji_cudzoziemcow.pdf?sequence=1

tra Pomocy Rodzinie. W ramach IPI odbywa się obowiązkowa nauka języka polskiego (jednak nie jest ona zorganizowana w sposób systemowy), cudzoziemcy otrzymują wsparcie finansowe, pomoc w kontakcie z urzędem pracy itp. System IPI nie przewiduje popularnej w innych krajach instytucji kursów orientacji kulturowej, więc wsparcie cudzoziemca w tym zakresie zależy w dużej mierze od aktywności i kompetencji **pracowników socjalnych prowadzących IPI**³¹. W obliczu braku systemowych wytycznych odnośnie do przebiegu integracji i braku mechanizmu ewaluacji podejmowanych działań w zasadzie jedynymi ramami, w obrębie których porusza się pracownik socjalny, są ograniczenia finansowe i czasowe.

Instytucje publiczne uczestniczą w realizacji projektów z **Funduszu Azylu, Migracji i Integracji**. Po zamrożeniu tych środków dla organizacji pozarządowych instytucje państwowe – Straż Graniczna, Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz urzędy wojewódzkie – są obecnie jedynymi bezpośrednimi beneficjentami FAMI³². Niektóre urzędy wojewódzkie zdecydowały się jednak na zawiązanie partnerstw z innymi aktorami w celu wspólnej realizacji projektów finansowanych z FAMI. Wśród tych podmiotów są organizacje pozarządowe (partnerzy w czterech województwach), Caritas (partner w pięciu województwach), szkoły wyższe (partnerzy w czterech województwach) oraz śląskie kuratorium oświaty (jedno województwo). Wojewoda pomorski początkowo miał zawrzeć partnerstwo z miastem Gdańskiem oraz Stowarzyszeniem Vox Humana, jednak ostatecznie wycofał się z tego pomysłu³³.

Działania realizowane w ramach projektów FAMI prowadzonych przez wojewodów, mają – generalnie rzecz ujmując – poprawić poziom obsługi cudzoziemców. Z tego względu obejmują one m.in. podnoszenie kompetencji językowych i kulturowych urzędników pracujących z cudzoziemcami czy pogłębianie ich wiedzy ogólnej na temat migracji³⁴. Przeprowadza się też modernizacje budynków administracji oraz inwestuje w infrastrukturę teleinformatyczną. Realizowane są również działania wspomagające integrację migrantów (zarówno dobrowolnych, jak i przymusowych), polegające np. na organizowaniu nauki języka polskiego, oferowaniu pomocy prawnej, psychologicznej oraz doradztwa zawodowego. Zadania tego rodzaju wykonywane są właśnie przez partnerów urzędów, przede wszystkim organizacje społeczne. W pewnym sensie zatem kontynuowany jest kierunek działań określonych polityce migracyjnej z 2012, jednak w znacznie mniejszym zakresie, ze względu na zasadniczo mniejszy udział podmiotów realizujących projekty.

Ponadto Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej są partnerami strategicznymi **Instytutu Spraw Publicznych**, realizującego międzynarodowy projekt **Krajowy Mechanizm Ewaluacji Integracji**, w ramach którego przeprowadzona jest ocena polityk integracyjnych 15 państw Unii Europejskiej. Projekt ten otrzymał finansowanie z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, ale z międzynarodowej linii budżetowej, a nie krajowej.

Wspólna realizacja projektów w ramach FAMI jest jednym z niewielu obecnie dostępnych pól współpracy między instytucjami publicznymi a organizacjami społecznymi, w dodatku ograniczonym do dość wąskiego grona tych ostatnich. Innym obszarem – ale służącym tylko dyskusji i wymianie poglądów – są konferencje Krajowej Sieci Migracyjnej, na które zapraszany jest stosunkowo szeroki krąg podmiotów. Niektóre organizacje pozarządowe nadal uczestniczą w konsultacjach projektów ustaw z zakresu prawa migracyjnego.

31 Instytut Spraw Publicznych, *W stronę Krajowego Mechanizmu Ewaluacji Integracji. Diagnoza sytuacji beneficjentów ochrony międzynarodowej w Polsce*, s. 42 (pierwsza, niepubliczna wersja raportu), dostępne na stronie: <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/w-strone-krajowego-mechanizmu-ewaluacji-integracji-diagnoza-sytuacji-beneficjentow-ochrony-miedzynarodowej-w-polsce>

32 Wyjątek stanowi jeden projekt Stowarzyszenia Absolwent, który otrzymał dofinansowanie w ramach konkursu rozstrzygniętego w 2015 roku i jeszcze się nie zakończył.

33 W. Klaus, E. Ostaszewska-Żuk, M. Szczepanik, *Fundusze europejskie i ich rola we wspieraniu integracji cudzoziemców w Polsce*, Warszawa 2017, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, dostępne na stronie: https://interwencjaprawna.pl/wp-content/uploads/2017/09/raport_po-FAMI_net.pdf (dostęp: 31 stycznia 2019).

34 Przykładowo w województwie mazowieckim kilkoro urzędników podjęło studia podyplomowe na kierunku Współczesne Migracje Międzynarodowe w Ośrodku Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego.

2.3. Miasta jako laboratorium integracji

W obliczu braku krajowej polityki integracyjnej i jednoczesnego dynamicznego napływu migrantów do Polski działania podejmowane przez poszczególne miasta mogą okazać się kluczowe dla powodzenia integracji przyjezdnych ze społecznością przyjmującą. Niektóre miejscowości mają już spory dorobek w tej dziedzinie, a wizja proponowana przez lokalnych polityków jest obrazem miasta otwartego, przyjaznego różnorodnym mieszkańcom. Takie inicjatywy pojawiają się przede wszystkim w dużych ośrodkach – stolicach województw – co oczywiście wiąże się z obecnością dużej liczby cudzoziemców w Polsce.³⁵

Podczas kampanii wyborczej przed wyborami samorządowymi w 2018 roku niektórzy kandydaci uczynili kluczowymi punktami swojego programu otwartość, tolerancję i równość. Taką koncepcję w Warszawie przedstawiał m.in. zwycięski kandydat Rafał Trzaskowski, ale także jego konkurenci: Jacek Wojciechowicz czy Jan Śpiewak, we Wrocławiu był to Jacek Sutryk, a w Poznaniu – Jacek Jaśkowiak. Promigranckie postulaty i wypowiedzi pojawiały się też w komunikacji prezydenta Lublina Krzysztofa Żuka, z postawy przyjaznej cudzoziemcom znany był także prezydent Gdańska Paweł Adamowicz. Siedmiu kandydatów na stanowisko prezydenta miasta, jako urzędujący prezydenci poprzedniej kadencji, podpisało w 2017 roku **Deklarację prezydentów o współdziałaniu miast Unii Metropolii Polskich w dziedzinie migracji**³⁶. Fakt ten został wykorzystany przez przeciwników politycznych do ataków podczas kampanii samorządowej (głównie za pomocą antychodźczego spotu *#Bezpieczny samorząd*³⁷), ale nie przyczynił się do porażki wyborczej sygnatariuszy tej deklaracji. Wręcz przeciwnie – **wszyscy sygnatariusze Deklaracji, którzy ubiegali się o reelekcję, zdobyli ponownie mandat**³⁸.

Warszawa

Miastem z dużym dorobkiem w pracy na rzecz integracji jest **Warszawa**. Od 2012 roku przy Urzędzie Miasta Stołecznego Warszawy funkcjonuje **Komisja Dialogu Społecznego ds. Cudzoziemców**, w której skład wchodzi – poza przedstawicielami samorządu – także reprezentanci organizacji pozarządowych, w tym organizacji migrantów. Do kompetencji Komisji należy wskazywanie obszarów, które powinny być finansowo wspierane przez miasto, opiniowanie aktów prawnych i konsultowanie dokumentów dotyczących problematyki imigranckiej. Najważniejszym osiągnięciem współpracy miasta i organizacji pozarządowych jest stworzenie warszawskiego **Centrum Wielokulturowego**, będącego obecnie główną przestrzenią, w której prowadzone są rozmaite działania na rzecz integracji (od projektów kulturalnych, poprzez naukę języków, po punkt przyjmowania wniosków o legalizację pobytu). Do jego powstania szczególnie przyczyniała się **Fundacja Inna Przestrzeń**, która prowadziła Pilotaż Warszawskiego Centrum Wielokulturowego i powołała do życia (wraz z innymi podmiotami) Fundację na rzecz Centrum Wielokulturowego, która prowadziła Centrum w latach 2014–2017. Od maja 2017 roku

35 Kompleksową propozycję dot. uwzględnienia dorobku i możliwości miast i samorządów w unijnej polityce uchodźczej i azylowej przedstawia publikacja P. Bendel, H. Schammann, Ch. Heimann, J. Stürner, *Der Weg über die Kommunen. Empfehlungen für eine neue Schlüsselrolle der Kommunen in der Flüchtlings- und Asylpolitik der EU*, Fundacja im. Heinricha Bölla, Berlin 2019., dostępne na stronie: <https://www.boell.de/de/2019/02/11/der-weg-ueber-die-kommunen>

36 Deklarację podpisali: Paweł Adamowicz (Gdańsk), Tadeusz Ferenc (Rzeszów), Jacek Jaśkowiak (Poznań), Piotr Krzystek (Szczecin), Jacek Majchrowski (Kraków), Tadeusz Truskolaski (Białystok) i Krzysztof Żuk (Lublin).

37 *#Bezpieczny Samorząd* to materiał wyborczy Prawa i Sprawiedliwości. Spot ma charakter filmu *political fiction* – przedstawia Polskę w 2020 roku, ogarniętą przemocą oraz chaosem wywołanym przyjęciem muzułmańskich uchodźców. Do tej sytuacji miałyby doprowadzić likwidacja urzędów wojewódzkich, którą proponowała Platforma Obywatelska, połączona z chęcią przyjmowania migrantów deklarowaną przez samorządowców z tej formacji. Jako dowód tego zamiaru w klipie pojawiła się migawka pokazująca fragment wspomnianej Deklaracji prezydentów. Spot wzbudził wiele kontrowersji i krytyki, w tym także ze strony sympatyków Prawa i Sprawiedliwości, w tym urzędującego ministra Jarosława Gowina.

38 Helsińska Fundacja Praw Człowieka (2018) Migranci, uchodźcy i ksenofobia w kampanii wyborczej – raport z monitoringu, Warszawa, dostępne na stronie: <https://goo.gl/6J2v7i>

gospodarzami Centrum są **Stowarzyszenie Pro Humanum** oraz **Fundacja dla Somalii**. Oprócz finansowania Centrum, miasto Warszawa wspiera także działalność organizacji pozarządowych na rzecz migrantów (np. poradnictwo prawne i integracyjne) oraz edukację uczniów cudzoziemskich.

Poznań

Działania na rzecz integracji cudzoziemców od kilku lat prowadzone są w Poznaniu. Miasto wspiera projekty realizowane przez organizacje pozarządowe oraz środowiska akademickie. Poznań jest także sygnatariuszem Karty Różnorodności. W styczniu 2019 roku przy Prezydencie Miasta powstał **Zespół ds. Polityki Równości i Różnorodności**, w skład którego weszli przedstawiciele Poznańskiej Rady Pożytku Publicznego, urzędu miasta oraz eksperci, między innymi z dziedziny migracji i integracji cudzoziemców. Na czele zespołu stanęła radna miasta Poznań, która jednocześnie pełni funkcję Pełnomocniczki Prezydenta ds. przeciwdziałania wykluczeniu. Zespół ma za zadanie stworzyć spójną politykę miasta w zakresie równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji.

Kraków

Polityką otwartości może się także pochwalić Kraków, gdzie od 2016 roku realizowany jest program **„Otwarty Kraków”**. Wyznaczył on kilka priorytetowych obszarów, w których prowadzone są konkretne działania. Jednym z nich jest równy dostęp do usług i świadczeń miejskich, co ma być m.in. zapewnione przez działalność **Punktu Informacyjnego dla Obcokrajowców** (obecnie prowadzi go Fundacja Współpracy Polsko-Ukraińskiej „U-WORK”), przygotowanie pakietu powitalnego dla cudzoziemców oraz szkolenia dla pracowników na temat wielokulturowości. Wdrażane są także mechanizmy reagowania na incydenty o charakterze dyskryminacyjnym i rasistowskim, w tym też na rasistowskie hasła i grafiki. Utworzona została platforma współpracy między przedstawicielami mniejszości, cudzoziemców a jednostkami samorządowymi – **Zespół Interdyscyplinarny ds. Współpracy na rzecz Realizacji Programu „Otwarty Kraków”**. Kraków planuje dołączenie do **sieci Miast Wielokulturowych Rady Europy**, a obecnie uczestniczy w realizacji międzynarodowego projektu British Council „Mural – Mutual Understanding, Respect and Learning”.

Lublin

Do członków wspomnianej sieci Miast Wielokulturowych Rady Europy od kilku lat należy Lublin, który dzięki tej platformie współpracy stworzył i wdrożył w życie projekt **„Lublin dla Wszystkich”**. Jego efektem było powołanie do życia **Partycypacyjnego Systemu Zarządzania Różnorodnością Kulturową** oraz zainicjowanie kampanii społecznej „Twarze Lublina – Lublin dla Wszystkich”. W pracach nad systemem zarządzania, oprócz organów samorządowych i instytucji publicznych, uczestniczyli przedstawiciele lubelskich mniejszości oraz organizacje pozarządowe (Stowarzyszenie Homo Faber, Stowarzyszenie dla Ziemi, Instytut na Rzecz Państwa Prawa, Centrum Wolontariatu i Caritas). Wszystkie te podmioty tworzą **Grupę Wsparcia Integracji**. Stała realizacja programu zarządzania wielokulturowością wpisana jest w przyjętą przez Radę Miasta Lublin **Strategię Rozwoju Lublina na lata 2013–2020**. Od września 2014 roku w Biurze Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Lublin działa **Punkt Obsługi Cudzoziemców**, oferujący migrantom pomoc i informacje w trzech językach (polskim, angielskim, ukraińskim)³⁹. Miasto Lublin wygospodarowało także trzy mieszkania chronione dla osób (rodzin), które uzyskały jedną z form ochrony międzynarodowej i znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji.

39 Więcej informacji można znaleźć na stronie: <https://lublin.eu/mieszkancy/partycypacja/lublin-dla-wszystkich/lublin-dla-wszystkich/>.

Wrocław

Jedną z nowszych inicjatyw jest **Wrocławska Strategia Dialogu Międzykulturowego** na lata 2018–2022, która z jednej strony stanowi odpowiedź na szybko rosnącą populację obcokrajowców mieszkających we Wrocławiu, z drugiej zaś nawiązuje do wielokulturowych tradycji miasta. Inicjatorem powstania strategii był prezydent Wrocławia, natomiast w jej powstaniu uczestniczyli, poza jednostkami samorządowymi, przedstawiciele kościołów i związków wyznaniowych, biznesu, organizacji pozarządowych i świata nauki. Główne obszary, wokół których skupiono się podczas tworzenia strategii, to edukacja, integracja, bezpieczeństwo i współpraca. Wrocławska Strategia jest wdrażana w życie przez **Zespół ds. Strategii Dialogu Międzykulturowego**, w skład którego wchodzi pracownicy wydziałów i biur urzędu miasta oraz jednostek miejskich. Koordynatorem zespołu ustanowiono **Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego** przy wsparciu organu doradczego Prezydenta Miasta – **Rady Dialogu Międzykulturowego**.

Gdańsk

Gdańsk jest jedynym miastem, które do kwestii integracji migrantów podeszło systemowo i stworzyło w 2016 roku „**Model Integracji Imigrantów**” (MII). Prace nad MII rozpoczęły się z inicjatywy Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek, a prowadził je międzysektorowy i interdyscyplinarny zespół zrzeszający na końcowym etapie projektu 150 osób reprezentujących około 70 instytucji publicznych i organizacji pozarządowych. MII jest budowany w oparciu o podział na osiem głównych obszarów tematycznych, w ramach których diagnozuje się potrzeby i prowadzi konkretne działania. Te obszary to: edukacja, kultura, mieszkalnictwo, pomoc społeczna, praca, dyskryminacja/przemoc, społeczności lokalne i zdrowie⁴⁰. Przy Prezydencie Miasta Gdańska działa **Rada Imigrantów i Imigrantek**, pełniąca funkcję ciała konsultacyjno-doradczego. Ze względu na krótki okres, jaki upłynął od stworzenia MII, nie można jeszcze dokonać ewaluacji jego skuteczności, niemniej gdański pomysł jest uważany za wzorowe podejście do problematyki migracji, biorąc pod uwagę zarówno kompleksowość podejścia, jak i współpracę pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi⁴¹.

Białystok

Stworzenie podobnego modelu dla **Białegostoku** postulowała podczas kampanii wyborczej **kandydatka ruchów miejskich** na urząd prezydenta w tym mieście, Katarzyna Sztop-Rutkowska. Kroku takiego nie zapowiedział urzędujący prezydent, jednak wydaje się, że istnieje potencjał do bardziej systemowego zajęcia się kwestią integracji w tym mieście. W latach 2013–2017 w Białymstoku realizowany był program „**Białystok dla Tolerancji**”, który był odpowiedzią miasta na powtarzające się akty przemocy na tle rasistowskim. Urzędujący prezydent jest sygnatariuszem Deklaracji prezydentów o współdziałaniu miast Unii Metropolii Polskich w dziedzinie migracji, co świadczy o jego zainteresowaniu tematem. W Białymstoku w czasie kampanii wyborczej wybrzmiała podzielana przez różnych kandydatów idea eksponowania wielokulturowości jako elementu lokalnej historii i współczesnego wizerunku miasta.

40 Zespół ds. Modelu Integracji Imigrantów i Imigrantek, *Model Integracji imigrantów*, Gdańsk 2016, Urząd Miejski w Gdańsku, dostępne na stronie: <https://www.gdansk.pl/download/2017-01/83702.pdf> (dostęp: 31 stycznia 2019).

41 A. Dragan, *Organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą uchodźcom i migrantom*, Warszawa 2017, Biuro Analiz i Dokumentacji Senatu PR, Kancelaria Senatu PR, dostępne na stronie: https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senato-pracowania/146/plik/ot-650_internet.pdf (dostęp: 31 stycznia 2019).

Łódź, Bydgoszcz, Szczecin

Potencjał i chęć do działań na rzecz integracji jest także w innych dużych miastach. W **Łodzi** powołano **Pełnomocniczkę Prezydenta Miasta do Spraw Równego Traktowania** i trwają już prace nad **Wieloletnim Programem Działań Antydyskryminacyjnych**. Planowane jest też powołanie **Rady ds. Cudzoziemców i Zapobiegania Ksenofobii**. Stworzenie strategii integracji cudzoziemców planowane jest także w **Bydgoszczy**, a obecnie już urząd miasta realizuje projekty o charakterze integracyjnym (np. **Bydgoski Projekt Miejski „Szkoła Otwarta i Tolerancyjna”**). Strategia rozwoju **Szczecina** zakłada tworzenie miasta tolerancyjnego i otwartego na różnorodność. Ze względu na dużą liczbę cudzoziemców z Ukrainy miasto prowadziło we współpracy Uniwersytetem Szczecińskim projekt „Nowe kompetencje w nowym kraju”, skierowany do tej grupy migrantów.

Przytoczone powyżej przykłady pokazują, że duże miasta nie tylko podejmują działania na rzecz integracji, ale także robią to w sposób partycypacyjny. Programy czy strategie są tworzone przy współpracy organów samorządowych z organizacjami społecznymi, w tym organizacjami zrzeszającymi migrantów i mniejszości. Miasta nawiązują też współpracę z zagranicznymi metropoliami i organizują wizyty studyjne w poszukiwaniu dobrych praktyk oraz wymiany doświadczeń (np. przedstawiciele Lublina wizytowali Bristol w sierpniu 2008). Krajową platformą współpracy największych miast jest **Unia Metropolii Polskich**, w ramach której powołano **Zespół ds. Migracji i Integracji**.

Poza największymi miastami, stosunkowo duże skupiska migrantów znajdują się w miejscach, w których zlokalizowane są ośrodki dla uchodźców. W 2015 roku Stowarzyszenie Interwencji Prawnej przeprowadziło na zlecenie Rzecznika Praw Obywatelskich badania w dwóch takich gminach – Podkowie Leśnej i Górze Kalwarii. Badania zakończyły się konkluzją, że gminy podejmują doraźnie działania integracyjne, głównie w związku z edukacją dzieci, ale nie są to działania planowane czy wpisane w strategię rozwoju gminy⁴².

2.4. Społeczeństwo obywatelskie

Działalność organizacji społecznych w dziedzinie migracji sięga początku lat 90., kiedy do Polski zaczęły docierać osoby uciekające z obszarów objętych konfliktami w wyniku rozpadu bloku sowieckiego. Cudzoziemcom oferowano pomoc humanitarną (zajmowała się tym np. Polska Akcja Humanitarna, Caritas) i prawną (świadczoną przez Helsińską Fundację Praw Człowieka). Z czasem pojawiły się też inicjatywy na rzecz dialogu międzykulturowego i włączania migrantów do społeczeństwa, często o charakterze kulturalnym. W kolejnych latach, w związku ze zwiększającą się liczbą migrantów, pula organizacji zajmujących się tą problematyką powiększyła się, podobnie jak spektrum podejmowanych przez nie działań. Zaczęły się także zawiązywać pierwsze organizacje tworzone lub współtworzone przez migrantów (np. Fundacja dla Somalii, Fundacja „Nasz Wybór”, Fundacja „Afryka Inaczej”, Fundacja Ukraina).

W raporcie opracowanym przez Biuro Analiz i Dokumentacji Senatu RP na temat organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą uchodźcom i migrantom opisano **46 takich podmiotów**, z zastrzeżeniem, że nie jest to pełna lista, i że **liczba wszystkich organizacji wynosi kilkadziesiąt**. Większość (32) z opisanych organizacji ma siedzibę w Warszawie, co autor tłumaczy logiczną konsekwencją koncentracji cudzoziemców w województwie mazowieckim⁴³. Idąc tym tokiem myślenia, należy

42 E. Piechowska, *Obecność uchodźców w małych gminach. Doświadczenia Góry Kalwarii i Podkowie Leśnej w integracji uchodźców i edukacji ich dzieci*, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2015, dostępne na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Badanie%20w%20Gorze%20Kalwarii%20i%20Podkowie%20Lesnej_0.pdf

43 A. Dragan, *Organizacje pozarządowe...*, dz. cyt.

spodziewać się, że nowe organizacje będą powstawać w innych rejonach kraju, ponieważ w ostatnim czasie widać tendencję do bardziej równomiernego osiedlania się migrantów.

Organizacje pozarządowe pomagające migrantom i uchodźcom to bardzo zróżnicowana grupa pod kątem zasobów ludzkich (zespoły zajmujące się tematyką migracyjną w danej organizacji liczą zwykle kilka osób), wielkości, źródeł finansowania i wielkości budżetu, miejsca siedziby i zasięgu geograficznego. Są to jednak zazwyczaj organizacje stabilne, często obecne w życiu społecznym przez ponad 10 lat. Ich działania także nie są jednorodne – grono odbiorców stanowią zarówno migranci (przymusowi lub dobrowolni albo z obu tych grup), jak i społeczeństwo przyjmujące. Podejmowane aktywności można roboczo podzielić na kilka kategorii (w nawiasach podano **przykładowe** organizacje aktywne w danym obszarze, bardziej szczegółowe opisy wybranych podmiotów znajdują się w aneksie):

- a) **Działania o charakterze prawnym.** W tej kategorii mieści się przede wszystkim poradnictwo dla osób indywidualnych, głównie w zakresie legalizacji pobytu, a także w sprawach związanych z podejmowaniem zatrudnienia, prawem pracy i problemem dyskryminacji. Prawnicy reprezentują też cudzoziemców w sądach i prowadzą lityzację strategiczną⁴⁴. W tej kategorii mieści się również monitorowanie prawa migracyjnego i konsultowanie powstających projektów aktów prawnych (np. Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Migrant Info Point).
- b) **Działania o charakterze informacyjnym i wspomagające integrację.** Są to wszelkiego rodzaju publikacje – książki, broszury, ulotki, filmy, materiały wideo, aplikacje internetowe – zawierające informacje ułatwiające życie w Polsce czy w danym mieście. W tej kategorii działań mieści się także pomoc tzw. doradców integracyjnych, czyli osób, które pomagają migrantom rozwiązywać problemy życia codziennego – np. wspierają w znalezieniu szkoły dla dziecka i przejściu przez proces rekrutacji (np. Fundacja Ukraina, Fundacja MultiOcalenie, Stowarzyszenie Homo Faber).
- c) **Pomoc w zakresie zatrudnienia** – czyli wspieranie w znalezieniu czy zalegalizowaniu pracy, konsultacje doradców zawodowych i biznesowych (np. Polskie Forum Migracyjne, Fundacja dla Somalii, Stowarzyszenie Absolwent).
- d) **Nauka języka** – organizowanie formalnych kursów językowych, prywatnych korepetycji, w tym też pomoc w opanowaniu języka przeznaczona dla dzieci (np. Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek, Lingua Mundi, Stowarzyszenie INTERKULTURALNI).
- e) **Działania integracyjne skierowane do specyficznych grup migranckich.** W tej kategorii mieszczą się bardzo różne projekty, np. szkoła rodzenia dla migrantek, grupy wsparcia, grupy zainteresowań, działania artystyczne (np. Polskie Forum Migracyjne, Fundacja „Nasz Wybór”).
- f) **Pomoc w znalezieniu mieszkania i inne rodzaje pomocy materialnej** (np. Fundacja Refugee.pl, Fundacja Ocalenie, Chlebem i Solą – Fundacja Polska Gościnność, Jezuickie Centrum Aktywności „W Akcji”).
- g) **Monitoring i badania** (np. Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Instytut Spraw Publicznych, Helsińska Fundacja Praw Człowieka).
- h) **Działania rzecznicze.** Obejmują zarówno rzecznictwo w celu zmiany prawa, praktyki, jak i akcje na rzecz konkretnych osób (np. w celu zapobieżenia deportacji), prowadzone metodą *digital advocacy* (np. petycje internetowe organizowane przez Amnesty International, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej).
- i) **Działania skierowane do społeczeństwa przyjmującego.** To przede wszystkim aktywności mające różne formy edukacji nieformalnej – kursy, warsztaty, seminaria, konferencje, festiwale kultury, wydarzenia sportowe itp. (np. Fundacja „Inna Przestrzeń”, Amnesty International, Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacja dla Wolności, Strefa WolnoSłowa, Stowarzyszenie Nigdy Więcej).

44 Litygacja strategiczna to postępowanie sądowe, którego celem jest doprowadzenie do precedensowego rozstrzygnięcia danej, ważnej społecznie kwestii prawnej. Może prowadzić do znaczących zmian w prawie lub praktyce jego stosowania.

- h) **Współpraca z organami samorządowymi w celu rozwijania działań i polityk miasta w obszarze integracji** (np. Fundacja Inna Przestrzeń, Dom Pokoju, Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek).
- i) **Działania wspierające edukację dzieci migranckich oraz edukację wielokulturową.** Obejmują one współpracę ze szkołami do których chodzą dzieci z doświadczeniem migracyjnym, prowadzenie warsztatów wielokulturowych, pomoc w tworzeniu Kodeksów Postępowania, monitorowanie wprowadzanych nowych rozwiązań edukacyjnych, organizowanie korepetycji dla dzieci cudzoziemskich (np. Fundacja Forum Różnorodności Społecznej, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, Inicjatywa Chlebem i Solą).

Istotną rolę w rozwoju organizacji pozarządowych odegrała dostępność środków europejskich, głównie pochodzących z Europejskiego Funduszu na Rzecz Integracji (EFI), Europejskiego Funduszu na Rzecz Uchodźców (EFU), Europejskiego Funduszu Powrotów Imigrantów (EFPI) oraz – przez krótki czas – ich kontynuacji funkcjonującej jako Fundusz Azylu, Migracji i Integracji (FAMI). Jak już zostało kilkakrotnie wspomniane wcześniej, fundusz ten został zamrożony przez nowy rząd, który objął władzę jesienią 2015 roku. Z sześciu otwartych naborów wniosków ogłoszonych w ramach FAMI rozstrzygnięte zostały tylko dwa pierwsze (dokonano tego jesienią 2015 roku jeszcze przed zmianą władz). Podmioty, które wówczas otrzymały dofinansowanie, realizowały swoje projekty w kolejnych miesiącach czy nawet latach, niektóre aż do 2018 roku. Pozostałe organizacje w obliczu braku rozstrzygnięć ogłoszonych konkursów i, przede wszystkim, braku perspektyw na ponowną możliwość finansowania ze środków europejskich, musiały dokonać rewizji swojej dotychczasowej działalności.

Zmiany te obejmowały zarówno redukcję czy nawet zakończenie dotychczas prowadzonych projektów, zmniejszenie personelu lub w skrajnych przypadkach – całkowite zaprzestanie działalności. Konieczne okazało się także pozyskanie pieniędzy z innych źródeł czy też na zupełnie innych zasadach. Niektóre organizacje zaczęły prowadzić działalność odpłatną lub gospodarczą (np. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej udziela płatnych porad pracodawcom zatrudniającym cudzoziemców), upowszechniły się także różnego rodzaju zbiórki na działalność statutową organizacji lub na konkretne cele. Tego rodzaju aktywności sprzyja rozwój technologii w zakresie zbierania pieniędzy online – obecnie bardzo dużo organizacji zamieszcza na swojej stronie internetowej lub profilu w mediach społecznościowych apele o wsparcie i przycisk automatycznie przekierowujący do strony, na której można łatwo dokonać wpłaty. Popularne są również zbiórki na konkretne akcje, takie jak gromadzenie pieniędzy lub rzeczy dla konkretnej osoby czy rodziny, co *notabene* wcześniej nie było zbyt popularne wśród organizacji zajmujących się problematyką migracyjną.

Powodzeniu takich inicjatyw sprzyjają nie tylko ułatwienia technologiczne, rozwój mediów społecznościowych, lecz także upowszechnianie się idei *sharing economy* i *zero waste* oraz – paradoksalnie – debata na temat przyjmowania uchodźców z 2015 roku. Nie tylko ukazała ona szerokiemu gronu odbiorców działalność organizacji pomagających migrantom, ale też zachęciła część osób do przekazywania różnego rodzaju wsparcia. Oprócz darowizn, organizacje wspierające uchodźców odnotowały po 2015 roku wzrost wpływów z 1% podatku.

To zjawisko ma jednak drugą, ciemniejszą stronę: te podmioty stały się również obiektem ataków ze strony osób przeciwnych ruchom migracyjnym oraz musiały wypracować mechanizmy reakcji w takich sytuacjach. Nie bez znaczenia dla społecznego odbioru pracy organizacji jest rozprzestrzenianie się nieprawdziwych informacji (*fake news*) dotyczących migrantów, głównie w mediach brukowych i prawniczych, w których pojawiają się doniesienia o rzekomych incydentach z udziałem migrantów w krajach Europy Zachodniej i Północnej (głównie w Niemczech i Szwecji).

Organizacje pozarządowe często ze sobą współpracują. Wyrazem tego są między innymi wspólne projekty, wystąpienia, wykorzystanie synergii i zwykłe wspieranie się w codziennej pracy. Niejednokrotnie zdarzało się, że organizacje tworzyły szerokie koalicje, aby uniknąć wzajemnej konkurencji i zwiększyć swoje szanse w konkursach grantowych. Trudniejsze warunki pracy od 2015 roku uczyniły tę współpracę jeszcze ważniejszą. Przykładem zacieśnienia powiązań może być powołanie przez dziewięć organizacji z kilku miast Polski **konсорcjum organizacji pracujących na rzecz migrantów i uchodźców**.

Inicjatywy nieformalne

W związku z tzw. kryzysem uchodźczym w 2015 roku zaczęły formować się nieformalne inicjatywy, których członkowie angażowali się w różnego rodzaju akcje dotyczące uchodźców. Były to zarówno przedsięwzięcia charytatywne (zbiórki rzeczy czy pieniędzy), jak i akcje rzecznicze, demonstracje poparcia dla przyjęcia osób uciekających przed wojną i prześladowaniami oraz liczne działania – edukacyjne, informacyjne, kulturalne – których celem było przybliżenie ogółowi społeczeństwa sytuacji uchodźców i zwalczanie stereotypów. Osoby zaangażowane w takie niesformalizowane działania wywodzą się z różnych profesji i środowisk, są wśród nich m.in. **aktywiści społeczni, akademicy, dziennikarze, twórcy i animatorzy kultury, osoby związane z ruchami lewicowymi, anarchistycznymi czy Klubem Inteligencji Katolickiej**. Na portalu Uchodźcy.info wymienionych jest **11 takich inicjatyw**.

Mimo że do Polski nie trafili uchodźcy z Bliskiego Wschodu i Afryki, wokół których ogniskowała się dyskusja w 2015 roku, to utworzone wówczas grupy są nadal aktywne. Działalność takich inicjatyw odbywa się dzięki pracy wolontariuszy oraz zbiórkom rzeczowym i finansowym, zazwyczaj prowadzonym przy użyciu mediów społecznościowych oraz portali przeznaczonych do gromadzenia pieniędzy na konkretne cele. Niektóre z tych przedsięwzięć ustabilizowały i zinstytucjonalizowały swoją działalność. Na przykład osoby tworzące portal Uchodźcy.info i grupę **Chlebem i Solą** zarejestrowały fundację **Polska Gościnność**.

2.5. Rynek pracy i partnerzy społeczni

Pracujący w Polsce cudzoziemcy są narażeni na dyskryminację i wykorzystywanie pracownicze. Badania ankietowe przeprowadzone w 2017 roku na zlecenie Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji wśród pracowników z Ukrainy wykazały, że 22% respondentów zostało oszukanych lub wykorzystanych przez pracodawcę lub pośrednika pracy⁴⁵. Dyskryminacja przejawia się przede wszystkim w oferowaniu cudzoziemcom niższych wynagrodzeń oraz gorszych warunków pracy. Według analiz prowadzonych na zlecenie Narodowego Banku Polskiego luka płacowa między obywatelami polskimi a imigrantami na terenie aglomeracji warszawskiej wynosi około 30%. W przypadku mniejszych miejscowości dysproporcja jest mniejsza – ok. 15%. Jeżeli chodzi zaś o gorsze warunki zatrudnienia, to polegają one przede wszystkim na pracy w szarej strefie, w godzinach nocnych oraz w oparciu o umowy cywilnoprawne zamiast umów o pracę lub też delegowanie cudzoziemców do wykonywania najbardziej uciążliwych czynności. Kontrole Państwowej Inspekcji Pracy wykazują także inne nadużycia popełniane przez pracodawców wobec pracowników zagranicznych: nieprzestrzeganie ustalonych godzin pracy, brak zapłaty za nadgodziny, nieprzyznawanie urlopów. Wśród migrantów powszechna jest także praca poniżej posiadanych kwalifikacji. Cudzoziemcy nierzadko padają ofiarami nieuczciwych pracodawców lub pośredników pracy. Oszustwa polegają na niewypłacaniu wynagrodzeń lub nieuprawnionym pomniejszaniu zarobków o kwoty stanowiące koszty zatrudnienia lub zakwaterowanie cudzoziemskiego pracownika. W skrajnych przypadkach relacje pomiędzy pracownikami a pracodawcami lub agencjami pośredniczącymi w zatrudnieniu przybierają charakter handlu ludźmi⁴⁶.

45 Wyniki badania sondażowego przeprowadzonego pośród przebywających w Polsce migrantów z Ukrainy, dotyczącego świadomości zagrożeń związanych z handlem ludźmi oraz znajomości systemu pomocy ofiarom handlu ludźmi w Polsce, International Organisation for Migration, 2017, dostępne na stronie: <https://poland.iom.int/sites/default/files/Ra-report%20IOM%202004%20PL%20FIN%20edit2.pdf>

46 Problemy migrantów w Polsce były już wielokrotnie przedmiotem badań i raportów, zob. np.: D. Hall, *Severe labour exploitation: workers' perspectives*, Warsaw 2017, Helsinki Foundation for Human Rights (niepublikowany raport przesłany Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej).

Mimo dość powszechnej świadomości o sytuacji cudzoziemskich pracowników, polskie związki zawodowe w zasadzie nie zajmują się ich sprawami. Jedynym wyjątkiem jest OPZZ, w ramach którego działa niewielka organizacja – **Międzyzakładowy Związek Zawodowy Pracowników Ukraińskich w Polsce**. Związek Zawodowy „Solidarność” wypowiadał się w 2015 roku przeciwko liberalizacji zatrudniania cudzoziemców, argumentując, że zbyt niskie wynagrodzenia akceptowane przez część cudzoziemców mogą prowadzić do „psucia” rynku pracy. Opinie te nie miały większego rezonansu społecznego. Dostępne opracowania dotyczące pracy cudzoziemców nie podejmują w zasadzie w ogóle kwestii związków zawodowych.

Temat pracowników-migrantów podejmują natomiast organizacje pracodawców, którzy lobbują na rzecz uproszczenia procedur zatrudniania cudzoziemców oraz ułatwienia zmiany pracy (lub samych warunków pracy) przez osoby z zagranicy. W tej kwestii świat biznesu podejmuje współpracę z organizacjami pozarządowymi, które uważają obecnie obowiązujące prawo za niekorzystne dla obcokrajowców, między innymi ze względu na silne przywiązanie cudzoziemskiego pracownika do pracodawcy, co sprzyja praktykom dyskryminacyjnym i wykorzystywaniu. Przykładem takiej współpracy jest wspólny list **Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, Business Centre Club, Krajowej Izby Gospodarczej** oraz ośmiu organizacji pozarządowych do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz Minister Przedsiębiorczości i Technologii w związku z planowaną nowelizacją ustawy o rynku pracy⁴⁷.

---

47 List można znaleźć na stronie: <https://interwencjaprawna.pl/wp-content/uploads/2018/08/pismo-do-ministerstwa.pdf> (dostęp: 31 stycznia 2019).

3. Wnioski i podsumowanie

Sytuacja w Polsce pod względem podejścia do zjawiska migracji i integracji w ciągu ostatnich lat uległa poważnym zmianom. Kwestia migracji, zwłaszcza w odniesieniu do uchodźstwa, została upolityczniona po tym, jak w 2015 roku debata na temat rozwiązania tzw. kryzysu uchodźczego zbiegła się z kampaniami wyborczymi na urząd Prezydenta RP i do parlamentu. Toczona się wówczas dyskusja bardzo negatywnie wpłynęła na społeczne postrzeganie tego problemu.

Powołany jesienią 2015 roku rząd Prawa i Sprawiedliwości wcielił w życie obietnice dotyczące nieprzyjęcia uchodźców w ramach kwot ustalonych w negocjacjach pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej. W swych antyuchodźczych działaniach poszedł nawet dalej, utrudniając bezpośredni wjazd przez wschodnią granicę osobom szukającym ochrony międzynarodowej poprzez uniemożliwianie im złożenia wniosków azylowych oraz odmowę wjazdu do Polski z powodu braku uprawniającego do tego dokumentu. Napływ uchodźców został zatem wstrzymany, ale jednocześnie od 2014 trwa dynamiczny napływ migrantów dobrowolnych. Czynnikiem sprzyjającym temu zjawisku są przede wszystkim potrzeby rynku pracy, na którym brakuje pracowników rodzimych. Mimo ogólnej ksenofobicznej retoryki rządzących, nie są czynione żadne wysiłki, aby hamować migrację pracowniczą. Przeciwnie, ze względów demograficznych i ekonomicznych, planowane jest dalsze przyjmowanie cudzoziemskich pracowników.

Prognozowanie w chwili obecnej dalszego rozwoju sytuacji jest trudne ze względu choćby na zbliżające się wybory parlamentarne. Są one planowane na jesień 2019 roku, jednak poprzedzają je wybory do Parlament Europejskiego, w związku z czym temat krajowej polityki migracyjnej nie jest na razie widoczny w politycznych narracjach – w przeciwieństwie do sytuacji w 2015 roku, kiedy obserwowany był gwałtowny wzrost nastrojów ksenofobicznych, a antyuchodźcza retoryka polityków przekładała się na poparcie w wyborach parlamentarnych. Jednak w 2018 roku, podczas kampanii wyborczej do samorządów, temat migracji i uchodźstwa nie był już „gorącym tematem” i na ksenofobicznych wypowiedziach nie można było zbić kapitału politycznego, przynajmniej wśród elektoratu wyborczego w największych miastach – wybory prezydenckie wygrali w większości kandydaci proponujący wizję „otwartych miast”. Biorąc pod uwagę jednoczesny duży napływ cudzoziemców do Polski, może to oznaczać, że społeczeństwo polskie zaczęło przyzwyczajać się do większej różnorodności społecznej. Z drugiej strony należy jednak pamiętać, że władze lokalne nie mają wpływu na decyzje odnośnie wjazdu cudzoziemców do Polski, stąd też doświadczenia z wyborów lokalnych nie da się łatwo przełożyć na odczytanie nastrojów społecznych wobec migracji.

W przypadku, gdy w wyniku wyborów nie dojdzie do zmiany politycznej, najprawdopodobniej wcielone w życie zostaną zapowiedzi dotyczące kierunków polityki migracyjnej. Tak jak wspomniano powyżej, przewidują one sprowadzanie do Polski cudzoziemskich pracowników w celu niwelowania skutków zmian demograficznych i uzupełniania spodziewanych niedoborów siły roboczej. Preferowane mają być osoby z wysokim kapitałem społecznym oraz bliskie kulturowo (reemigranci i osoby z polskim pochodzeniem), co ma zapewniać swego rodzaju bezpieczną migrację, czyli przyjmowanie osób, w przypadku których jest małe prawdopodobieństwo, że proces włączenia się w społeczeństwo zakończy się niepowodzeniem. Prace nad dokumentem wyznaczającym bardziej kompleksową politykę migracyjną trwają, ale są niejawne, więc trudno przewidywać, w jakim kierunku pójdą ustalenia odnośnie polityki integracyjnej. Nie wiadomo zatem, czy przygotowane zostaną wytyczne obejmujące wszystkich potencjalnych aktorów zaangażowanych w proces integracji i będzie się dążyło do harmonizacji tych działań, czy, tak jak obecnie, poszczególne podmioty będą same projektowały i prowadziły swoje działania, biorąc pod uwagę swój zakres kompetencji i sytuację lokalną.

Ewentualna wygrana w wyborach do polskiego parlamentu partii o orientacji proeuropejskiej może oznaczać powrót do kontynuowania polityki migracyjnej sprzed 2015 roku, a więc zgodnie z linią proponowaną przez Komisję Europejską. Wówczas można byłoby się chyba także spodziewać ponownego umożliwienia samorządom oraz podmiotom pozarządowym korzystania z Funduszu Azylu i Migracji. Biorąc pod uwagę fakt, że duże miasta zaczęły już same planować i wdrażać działania integracyjne, to dostęp do funduszy byłby zapewne czynnikiem ułatwiającym i wzmacniającym ten kierunek. Ponowne umożliwienie dofinansowania pracy organizacji pozarządowych powinno się przełożyć na większą dywersyfikację projektów oraz dotarcie do miejsc, gdzie wsparcie integracyjne jest potrzebne, lecz z różnych powodów nie jest organizowane lub jest bardzo ograniczone. Mowa tu na przykład o gminach, w których są zlokalizowane ośrodki dla uchodźców, ale brakuje pieniędzy, zasobów ludzkich i/lub woli politycznej, aby działania integracyjne prowadzić.

Patrząc na sytuację w Polsce pod kątem możliwej współpracy w zakresie integracji, najbardziej obiecującymi partnerami wydają się jednostki samorządowe w dużych miastach oraz organizacje społeczne. Potencjalnym partnerem są także tzw. ruchy miejskie, ale poza promigranckimi wypowiedziami pojedynczych kandydatów w trakcie samorządowej kampanii wyborczej w 2018 roku na razie nie są one widoczne w dyskusji czy inicjatywach integracyjnych.

Największe miasta od kilku lat podejmują już mniej lub bardziej kompleksowe działania integracyjne, odpowiadając w ten sposób z jednej strony na napływ migrantów, z drugiej zaś tworząc swój wizerunek „miast otwartych”. W wizjach tych sięgają zarówno do wzorów dzisiejszych wielonarodowych metropolii, jak i do własnego historycznego dziedzictwa wielokulturowości. Programy czy strategie integracji miast tworzone są w sposób partycypacyjny, czyli przy współpracy organów samorządowych z organizacjami społecznymi. Dużą wagę przywiązuje się, aby były wśród nich organizacje zrzeszające migrantów i mniejszości. Ten kierunek tworzenia lokalnej polityki integracyjnej jest jak najbardziej wart kontynuowania, bo już sam ten proces współpracy jest formą integracji. Aby jednak współpraca była zrównoważona, ważne jest, aby organizacje społeczne, zwłaszcza te zrzeszające migrantów i mniejszości, były stabilne oraz miały wystarczające zasoby ludzkie i intelektualne pozwalające na aktywny udział w ich pracach.

Organizacje od lat odgrywają bardzo ważną rolę w procesie integracji migrantów, prowadząc działania samodzielnie lub we współpracy z jednostkami samorządowymi i naukowymi. Zamrożenie środków FAMI zakończyło stosunkowo komfortowy okres działalności organizacji, dla których Fundusze Europejskie były głównym źródłem finansowania. Część z nich musiała ograniczyć czy nawet zakończyć niektóre działania, zredukować personel lub nawet całkowicie zaprzestać działalności. Konieczne stało się poszukiwanie innych źródeł finansowania czy też praca na innych zasadach (np. prowadzenie działalności odpłatnej, działalności gospodarczej, zbiorów pieniężnych i rzeczowych). Obecnie jest zatem ważne, aby wspomóc organizacje przynajmniej w utrzymaniu zgromadzonego przez lata *know-how*.⁴⁸

Niektóre miasta nawiązują też współpracę z zagranicznymi aglomeracjami, m.in. przez organizowanie wizyt studyjnych w poszukiwaniu dobrych praktyk i wymiany doświadczeń w dziedzinie integracji. Jak zauważa Partycja Matusz-Protasiewicz, celem udziału w międzynarodowych sieciach miast jest także wpływanie na proces decyzyjny na poziomie wspólnotowym, co umożliwia wielopoziomowe

---

48 Już po ukończeniu tekstu niniejszego opracowania, nieoczekiwanie ogłoszone zostały dwa otwarte nabory wniosków z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji – jeden na działania na rzecz osób znajdujących się w procedurze uchodźczej, zaś drugi na działania integracyjne migrantów dobrowolnych (25 marca 2019 roku). W odróżnieniu od wytycznych poprzednich konkursów, tym razem w ogłoszeniach wymieniono, jakie konkretnie działania będą mogły być finansowane z Funduszu. Zapowiedziano także preferowanie kompleksowych projektów, a więc zawierających różnego rodzaju działania (pomoc prawna, psychologiczna, socjalna, nauka języka polskiego, wsparcie uczniów cudzoziemskich i osób z nimi pracujących itp.). Biorąc pod uwagę możliwości i charakterystykę organizacji społecznych, aby móc skutecznie ubiegać się o takie środki, organizacje będą musiały wchodzić w partnerstwa projektowe.

zarządzanie UE przy jednoczesnym pominięciu szczebla narodowego⁴⁹. Ma to szczególne znaczenie wówczas, gdy istnieje rozdzźwięk między polityką wobec migracji i integracji na poziomie centralnym a lokalnym, z czym do pewnego stopnia mamy do czynienia w Polsce od 2015 roku – tj. lansowaną przez rząd wizją państwa narodowego i „bezpiecznego”, a ambicjami dużych miast do bycia otwartymi, dynamicznymi metropoliami, które przyciągają inwestorów, innowatorów i turystów. Z powodu tego rozdzźwięku, a w sytuacji Polski także blokady Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, coraz częściej mówi się o konieczności stworzenia możliwości dla samorządów (a także innych podmiotów) starania się o dofinansowanie działań integracyjnych bezpośrednio z UE.

Dla prowadzenia progresywnej polityki migracyjnej oraz integracyjnej rozumianej jako zaangażowanie w proces integracji migrantów także członków społeczeństwa przyjmującego, oprócz woli politycznej decydentów (na szczeblu centralnym czy lokalnym), konieczne jest poparcie społeczne, w tym tworzenie bardziej przyjaznego klimatu wobec zjawiska uchodźstwa i migracji. Można to próbować osiągnąć przez zaangażowanie w ten proces różnych aktorów – polityków, dziennikarzy, nauczycieli, edukatorów, twórców, a także różnych znanych osób cieszących się autorytetem i sympatią różnych grup społecznych. Budowanie pozytywnej narracji musi iść jednak w parze ze zwalczaniem nieprawdziwych informacji (*fake news*) dotyczących sytuacji migracyjnej w krajach Europy Zachodniej oraz powodów uchodźstwa. W mediach internetowych, zwłaszcza tych o profilu narodowym lub brukowym, znajduje się wiele artykułów o wydarzeniach kryminalnych, jakich rzekomo dopuszczali się migranci w Niemczech i Szwecji, co ma wpływ na opinię publiczną w Polsce, zwłaszcza na młode osoby.

Jak wskazują badania, to właśnie młodzi ludzie są najbardziej niechętną uchodźcom grupą społeczną w Polsce. Cechuje ich też brak zaufania do tradycyjnych mediów i przekonanie, że wiarygodne informacje przekazują niezależni twórcy mediów internetowych⁵⁰. Brak zaufania do tradycyjnych środków masowego przekazu, uznawanych przez internautów za niemieckie (np. portal Onet), był też wątkiem przewijającym się w dyskusjach na temat migracji podczas kampanii wyborczej. Łączyły się one w ogólną teorię zależności polskich polityków i dziennikarzy od Niemiec i z zarzutami o realizowanie polityki korzystnej dla zachodniego sąsiada, w tym w dziedzinie migracji⁵¹. Biorąc pod uwagę powyższe, konieczna wydaje się praca nad dementowaniem nieprawdziwych informacji oraz tworzeniem lepszego wizerunku migrantów i uchodźców w przestrzeni Internetu.

49 P. Matusz-Protasiewicz, *Rosnąca rola poziomu lokalnego w kreowaniu polityki integracji imigrantów w Unii Europejskiej*, „Central and Eastern European Migration Review”, vol. 2, nr 2/2013, s. 92-93.

50 D. Hall, A. Mikulska-Jolles, *Uprzedzenia, strach czy niewiedza? Młodzi Polacy o powodach niechęci do przyjmowania uchodźców*, Warszawa 2016, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, dostępne na stronie: <http://interwencjaprawna.pl/docs/ARE-116-uprzedzenia-mlodych-polakow.pdf> (dostęp: 31 stycznia 2019).

51 Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Migranci, uchodźcy i ksenofobia w kampanii wyborczej – raport z monitoringu*, Warszawa 2018, dostępne na stronie: <https://goo.gl/6J2v7i> (dostęp: 31 stycznia 2019).

Aneks

Interesariusze – dane szczegółowe

W poniższym zestawieniu opisane zostały wybrane instytucje, organizacje pozarządowe oraz nieformalne inicjatywy zajmujące się szeroko pojętą problematyką migracji i integracji. Lista nie jest wyczerpująca, a dobór opisanych podmiotów był podyktowany przede wszystkim chęcią pokazania różnorodności kierunków i sposobów działań, które są realizowane w Polsce, jak również licznych źródeł ich finansowania. Na liście znalazły się organizacje o zasięgu zarówno lokalnym, jak i ogólnopolskim lub międzynarodowym. Opisano inicjatywy nowe, ale też i takie, które mogą się pochwalić długim, nieprzerwanym stażem pracy i bogatym doświadczeniem. Przedstawiono także kilka organizacji założonych przez migrantów. Opisy zostały przygotowane głównie na podstawie wiadomości zaczerpniętych bezpośrednio ze stron internetowych danych podmiotów.

Do zestawienia dołączono dane kontaktowe do osób/instytucji odpowiedzialnych za tematykę imigrancką w miastach, gdzie prowadzone są znaczące działania w tym temacie.

Główne ośrodki naukowe

Centrum Badań Migracyjnych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (CeBaM UAM)

Centrum Badań Migracyjnych powstało w strukturach Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu w 2009 roku. Jest ośrodkiem interdyscyplinarnym, w dużym stopniu zdominowanym przez nauki społeczne, w szczególności przez antropologię kulturową i antropologię społeczną. Badania CeBaM prowadzone są przy pomocy metod jakościowych i cechuje je zaangażowanie społeczne – na podstawie wyników badań przygotowywane są rekomendacje dotyczące polityki i projektów migracyjnych. Początkowo CeBaM koncentrowało się na zjawiskach migracyjnych w Polsce zachodniej, z czasem rozszerzyło jednak swoje pole badawcze. Centrum współpracuje z wieloma krajowymi i zagranicznymi ośrodkami, m.in. z Instytutem Badań Migracji Międzynarodowych na Uniwersytecie Georgetown w Waszyngtonie, Uniwersytetem Europejskim Viadrina czy Urzędem Miasta Monachium.

W 2013 roku osoby związane z CeBaM uruchomiły punkt informacyjno-doradczy dla imigrantów – **Migrant Info Point** – który prowadzi specjalnie założona w tym celu **Fundacja Centrum Badań Migracyjnych** (zabieg ten był konieczny ze względu na możliwość zdobywania środków finansowych). W Migrant Info Point cudzoziemcy mogą bezpłatnie skorzystać z pomocy prawnej, doradztwa integracyjnego i zawodowego czy nauki polskiego. Organizowane są także otwarte dla publiczności warsztaty i wykłady na temat migracji, integracji itp. Punkt obejmuje swoimi działaniami przede wszystkim teren Wielkopolski dzięki dotacji uzyskanej od miasta Poznania. Migrant Info Point otrzymał także jednorazowe granty od Fundacji Oxfam, samorządu Wielkopolski oraz Fundacji im. Stefana Batorego, a w przeszłości korzystał także z Funduszy Europejskich.

Dane kontaktowe

Centrum Badań Migracyjnych

prof. dr hab. Michał Buchowski – dyrektor CeBaM

e-mail: mbuch@amu.edu.pl, cebam@amu.edu.pl

strona internetowa: <https://www.cebam.amu.edu.pl/wydarzenia-cebam.html>

Migrant Info Point

Dr Izabela Czerniejewska

tel.: 503 979 758

e-mail: izacz@migrant.poznan.pl

strona internetowa: <http://migrant.poznan.pl/pl/>

Komitet Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk

Komitet Badań nad Migracjami jest interdyscyplinarnym komitetem problemowym Polskiej Akademii Nauk, w którego skład wchodzi 36 naukowców z wielu ośrodków akademickich z całej Polski, reprezentujących różne dziedziny nauki i metody badawcze⁵². W ramach Komitetu działają trzy sekcje tematyczne: Sekcja Badań nad Polonią, Sekcja Badań nad Współczesnymi Migracjami oraz Sekcja Badań nad Procesami Imigracyjnymi. Do zadań Komitetu należy organizacja corocznej konferencji dotyczącej migracji oraz przygotowywanie ekspertyz i analiz. Komitet wydaje kwartalnik „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny”.

Kontakt

Dr Magdalena Lesińska – sekretarz Komitetu

tel.: 22 822 91 73

strona internetowa: <http://www.kbnm.pan.pl/>

Ośrodek Badań nad Migracjami

Ośrodek Badań nad Migracjami jest interdyscyplinarnym ośrodkiem badawczym specjalizującym się w badaniach procesów migracyjnych w Polsce i w Europie. Funkcjonuje w strukturze Uniwersytetu Warszawskiego. OBM prowadzi działalność naukowo-badawczą, wydawniczą oraz dydaktyczną – w tym studia podyplomowe Współczesne Migracje Międzynarodowe. W ramach ośrodka pracują trzy główne zespoły badawcze: Zespół Ekonomii Migracji, Zespół Integracji i Stosunków Etnicznych, Zespół Polityk Migracyjnych oraz jeden problemowy zespół badawczy – Zespół Metod Ilościowych. W 2018 roku w ośrodku prowadzono 20 krajowych i międzynarodowych projektów naukowych. Od 1991 roku OBM uczestniczy w monitorowaniu trendów migracyjnych pod egidą Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), natomiast w 2007 roku został członkiem sieci instytucji zajmujących się badaniem migracji IMISCOE Research Network.

Kontakt:

Paweł Kaczmarczyk – dyrektor

tel.: + 48 22 554 67 70

e-mail: migration.cmr@uw.edu.pl, p.kaczmarczyk@uw.edu.pl

Media

Gazeta.pl – <https://gazeta.pl>

Gazeta Wyborcza – <https://wyborcza.pl>, średni nakład wydania papierowego to 166 765 egzemplarzy

Kultura Liberalna – <https://kulturaliberalna.pl>,

Polityka – <https://polityka.pl>, średni nakład wydania papierowego to 157 421 egzemplarzy

Newsweek – <https://newsweek.pl>, średni nakład wydania papierowego to 137 356 egzemplarzy

OKO.press – <https://oko.press/>

Radio Tok FM – <http://www.tokfm.pl>

Tygodnik Powszechny – <https://www.tygodnikpowszechny.pl/>, średni nakład wydania papierowego to 55 000 egzemplarzy.

---

⁵² Skład Komitetu można znaleźć na stronie: http://www.kbnm.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=43.

Jednostki zajmujące się problematyką integracji w urzędach miejskich

Bydgoszcz

Zespół ds. Wspierania Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu

Marlena Plebańska – p.o. koordynatorka Zespołu

marlena.plebanska@um.bydgoszcz.pl

tel. +48 (52) 58 58 727

www.bydgoszcz.pl

Gdańsk

Wydział Rozwoju Społecznego, Urząd Miejski w Gdańsku (jednostka współodpowiedzialna za wdrażanie Modelu Integracji Migrantów)

Grzegorz Szczuka – dyrektor wydziału

e-mail: grzegorz.szczuka@gdansk.gda.pl

tel.: +48 58 323 67 00

<https://www.gdansk.pl/urzed-miejski/wydzial-rozwoju-spolecznego>

Kraków

Referat Projektów Społecznych, Dialogu i Wielokulturowości, Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa (jednostka odpowiedzialna za program „Otwarty Kraków” i inne działania na rzecz wielokulturowości).

Magdalena Frudzik – kierowniczka referatu:

e-mail: magdalena.frudzik@um.krakow.pl, otwarty@um.krakow.pl

tel: + 48 12 616 78 16

<https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D1300087%26pz%3D%26vSpecReg%3Dall>

Lublin

Biuro Partycypacji Społecznej Urzędu Miasta Lublin (koordynuje prace Grupy Wsparcia integracji)

Anna Szadkowska

e-mail: partycypacja@lublin.eu

tel.: + 48 81 466 2560

<https://lublin.eu/mieszkancy/partycypacja/lublin-dla-wszystkich/lublin-dla-wszystkich/>

Łódź

Pełnomocniczka Miasta ds. Równego Traktowania

Agnieszka Łuczak

tel.: +48 42 638 54 63

e-mail: ag.luczak@uml.lodz.pl

<https://uml.lodz.pl/dla-mieszkancow/lodzianie-decyduja/ngo/skontaktuj-sie-z-nami/pelnomocnik-ds-rownego-traktowania/>

Poznań

Zespół ds. Polityki Równości i Różnorodności

Marta Mazurek – przewodnicząca Zespołu

e-mail: marta.mazurek@umww.pl

Szczecin

Wydział Spraw Społecznych

Beata Bugajska – dyrektorka wydziału

tel.: + 48 91 4245672

e-mail: bbugajaska@um.szczecin.pl

Warszawa

Komisja ds. Dialogu Społecznego ds. Cudzoziemców

Iwona Cichowicz, Witold Hebanowski – współprzewodniczący Komisji

Kontakt do komisji: kds.cudzoziemcy@gmail.com

Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy

Magdalena Wojno

e-mail: m.wojno@um.warszawa.pl

tel. + 48 22 44 33 447

<http://ngo.um.warszawa.pl/komisje/komisja-dialogu-spo-ecznego-ds-cudzoziemc-w>

Wrocław

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego – Zespół Dialogu Międzykulturowego

Manuela Plizga-Jonarska – koordynatorka zespołu

tel.: + 48 71 77 24 908

e-mail: manuela.plizga-jonarska@wcrs.wroclaw.pl

<https://wcrs.wroclaw.pl/>

Organizacje pozarządowe

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć (Kraków)

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć jest pozarządową organizacją pożytku publicznego, powołaną do życia w Krakowie w 2002 roku. Stowarzyszenie w swojej pracy skupia się przede wszystkim na problematyce uchodźstwa, bezpieczeństwa oraz na ofiarach handlu ludźmi i innych osobach zagrożonych dyskryminacją i wykluczeniem społecznym. Jako partner wykonawczy UNHCR udziela bezpłatnej pomocy prawnej uchodźcom oraz osobom starającym się o ochronę międzynarodową w Polsce. Działalność organizacji obejmuje także prowadzenie badań, monitoringów, przygotowywanie raportów i ekspertyz. Między innymi, co roku przeprowadza monitoring dostępu do procedury uchodźczej i przestrzegania zasady *non-refoulement* oraz przygotowuje raport poświęcony zwalczaniu i zapobieganiu handlowi ludźmi. Centrum prowadzi także działalność edukacyjną w formie szkoleń dla Straży Granicznej, pracowników administracji publicznej oraz uczniów i studentów. Problematyka migracji jest głównym polem zainteresowania organizacji.

Zasięg geograficzny:

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć ma swoją siedzibę w Krakowie, jednak pomoc prawna dla osób starających się o ochronę międzynarodową obejmuje także ośrodki strzeżone w Białej Podlaskiej, Lesznowoli, Przemyślu i Krośnie Odrzańskim. Z kolei monitoring dostępu do procedury uchodźczej i przestrzegania zasady *non-refoulement* koncentruje się na przejściu granicznym w Terespolu oraz w Medyce.

Partnerzy:

Centrum jest stałym partnerem wykonawczym UNHCR oraz członkiem European Network on Statelessness i Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi.

Źródła finansowania:

Główne źródła finansowania centrum to granty oraz dofinansowania, m.in. z funduszy unijnych, UNHCR, Urzędu Miasta Krakowa, European Network on Statelessness, Fundacji im. Stefana Batorego, Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego. Stowarzyszenie otrzymuje także darowizny od osób prywatnych.

Dane kontaktowe:

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć

tel.: +48 12 633 72 23

e-mail: biuro@pomocprawna.org

strona internetowa: <https://www.pomocprawna.org/>

Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek (Gdańsk)

Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek to stowarzyszenie zarejestrowane w 2013 roku zajmujące się pomocą cudzoziemcom mieszkającym w okolicach Trójmiasta. Organizacja oferuje poradnictwo prawne, wsparcie w kontaktach z urzędami i instytucjami miejskimi, prowadzi doradztwo zawodowe oraz organizuje kursy języka polskiego. Wszystkie formy pomocy można otrzymać bezpłatnie. W stowarzyszeniu pracują cudzoziemcy, dzięki czemu usługi są świadczone w różnych językach. CWII ściśle współpracuje z Urzędem Miejskim w Gdańsku w zakresie integracji, a prezeska centrum pełni także funkcję współkoordynatorki Modelu Integracji Imigrantów – strategii stworzonej z inicjatywy władz miasta. Cele, jakie stawia przed sobą stowarzyszenie, to praca na rzecz integracji oraz przeciwdziałanie dyskryminacji. Problematyka migracji jest głównym polem zainteresowania organizacji.

Zasięg geograficzny:

Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek działa głównie na terenie Gdańska oraz województwa pomorskiego.

Partnerzy:

Na swojej stronie internetowej CWII jako swoich partnerów wymienia Europejskie Centrum Solidarności, Fundację Ocalenie, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Stowarzyszenie Współpracy Kobiet NEWW-Polska, Fundację im. Stefana Batorego oraz Gdańskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o.

Źródła finansowania:

Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek pozyskuje środki na swoją działalność z różnych źródeł, np. od miasta Gdańska, Fundacji im. Stefana Batorego czy Funduszy EOG (program Obywatele dla Demokracji). W przeszłości korzystało też ze środków europejskich pochodzących z Funduszu Azyłu, Migracji i Integracji. Stowarzyszenie przyjmuje także darowizny od osób prywatnych.

Dane kontaktowe:

Tel: +48 512 949 109

e-mail: centrum@cwii.org.pl

strona internetowa: <http://cwii.org.pl/>

Fundacja Instytut Spraw Publicznych (Warszawa)

Instytut Spraw Publicznych to ośrodek analityczno-badawczy założony w 1995 roku, zajmujący się najważniejszymi kwestiami życia publicznego, w tym problematyką migracji. ISP prowadzi badania dotyczące różnych aspektów zjawiska migracji i integracji cudzoziemców przybywających do Polski, a także Polaków za granicą. Wśród licznych raportów przygotowanych przez ISP można znaleźć opracowania dotyczące poszczególnych grup migrantów (np. studentów ukraińskich, migrantów wykwalifikowanych w zawodach medycznych czy azjatyckich społeczności migranckich w Polsce) lub konkretnych zagadnień (np. łączenia rodzin cudzoziemców). Obecnie instytut prowadzi sześcioletni projekt „Krajowy Mechanizm Ewaluacji Integracji”, w ramach którego dokonuje się co dwa lata oceny polityk integracyjnych skierowanych do osób objętych ochroną międzynarodową w 15 państwach Unii Europejskiej. Celem badania jest ukazanie luk w standardach integracyjnych, identyfikacja praktyk, jak

również ocena efektów zmian politycznych i legislacyjnych. Instytut Spraw Publicznych angażuje się w debatę publiczną przez działalność wydawniczą oraz organizowanie konferencji i seminariów.

Zasięg geograficzny:

Instytut Spraw Publicznych ma siedzibę w Warszawie, natomiast prowadzone przez niego badania i analizy mają zakres ogólnopolski lub międzynarodowy.

Partnerzy:

Instytut Spraw Publicznych współpracuje z wieloma instytucjami i organizacjami z Polski i zagranicy (np. z Fundacją Polskie Forum Migracyjne, Stowarzyszeniem Interwencji Prawnej, Migration Policy Group, Peace Institute, People in Need). Prowadzi też projekty z organizacjami międzynarodowymi (m.in. Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców – UNHCR), jednostkami rządowymi (Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) oraz placówkami dyplomatycznymi (np. przedstawicielstwem Królestwa Nederlandów).

Źródła finansowania:

ISP pozyskuje środki z różnych źródeł, w tym z Funduszy Europejskich przeznaczonych na realizację działań krajowych i międzynarodowych (np. Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Europe for Citizens). Prace Instytutu były wspierane także przez Fundację im. Stefana Batorego czy Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 22 556 42 61

e-mail: migracje@isp.org.pl

Strona internetowa: <https://www.isp.org.pl/>

Fundacja Ocalenie (Warszawa)

Fundacja Ocalenie istnieje od 2000 roku, a cel swojej działalności określa jako „wsparcie migrantów i migrantek w integracji i indywidualnym rozwoju”. Do stałych zadań Fundacji należy m.in. prowadzenie Centrum Pomocy Cudzoziemcom w Warszawie oraz Punktu Konsultacyjnego i świetlicy środowiskowej w Łomży dla dzieci uchodźczych i polskich, organizowanie kursów języka polskiego oraz szkoleń i warsztatów dla firm i organizacji zatrudniających cudzoziemców (sama Fundacja również może pochwalić się międzynarodowym zespołem pracowników). Ocalenie prowadzi także program „Refugees Welcome” polegający na pośredniczeniu w wynajmowaniu mieszkań dla uchodźców, realizuje również projekty integracyjne (np. warsztaty kulinarne) oraz antydyskryminacyjne. Problematyka migracji jest głównym polem zainteresowania organizacji.

Zasięg geograficzny:

Fundacja ma swoje biura w Warszawie oraz Łomży.

Partnerzy:

Na stronie internetowej fundacja wymienia jako swoich partnerów m.in. Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek, Fundację „Nasz Wybór”, Teatr Polski, Fundację Projekt Starsi.

Źródła finansowania:

Fundacja Ocalenie pozyskuje środki na swoją działalność z bardzo zróżnicowanych źródeł. Prowadzone przez nią projekty były finansowane m.in. z Funduszy Europejskich (programy Equal, EFI, EFU, FAMI), ze środków miasta stołecznego Warszawy, Wojewody Mazowieckiego, Wojewody Podlaskiego, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Fundacji im. Stefana Batorego, Fundacji Benefit Systems, Fundacji Velux, Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, Grupy Bank BGŻ Paribas, Ambasady USA czy Senatu RP.

Część działań Fundacji opiera się na pracy wolontariackiej. Ocalenie przyjmuje też darowizny od osób prywatnych oraz organizuje zbiórki pieniędzy na konkretne cele. Jako organizacja pożytku publicznego może otrzymywać 1% podatku.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 22 828 04 50

e-mail: biuro@ocalenie.org.pl

<http://www.ocalenie.org.pl>

Fundacja Polska Gościnność (Warszawa)

Fundacja Polska Gościnność jest jedną w nowszych organizacji działających na rzecz uchodźców. Została założona w 2017 roku przez grupę osób skupionych wokół nieformalnej inicjatywy **Chlebem i Solą** (znanej m.in. z organizowania manifestacji prouchodźczych w czasie tzw. kryzysu uchodźczego). Dziś Polska Gościnność określa się jako organizacja pozarządowa, która funkcjonuje na pograniczu świata mediów, polityki, nauki oraz trzeciego sektora. Jej misją jest tworzenie „Polski otwartej i tolerancyjnej”. Swoje działania kieruje zarówno bezpośrednio do migrantów (głównie przymusowych), jak i ogółu społeczeństwa. Flagowy projekt fundacji skierowany do tej drugiej grupy to portal internetowy **Uchodźcy.info**, poświęcony tematyce uchodźstwa w Polsce i na świecie. Twórcy strony prowadzą także tzw. *fact-checking*, czyli śledzą wypowiedzi polityków oraz doniesienia mediów dotyczące tematyki migracyjnej i komentują je pod kątem ewentualnych nieprawdziwych informacji. Z kolei inicjatywy, których bezpośrednimi beneficjentami są uchodźcy, polegają na pomocy w edukacji i opiece nad dziećmi (która może być realizowana dzięki zaangażowaniu licznych wolontariuszy) oraz różnych formach wsparcia materialnego i bytowego, np. pośrednictwa w znalezieniu miejsca zamieszkania, przekazywania potrzebnych rzeczy (ubrań, wyposażenia mieszkania). Problematyka migracji jest głównym polem zainteresowania organizacji.

Zasięg geograficzny:

Fundacja jest zarejestrowana w Warszawie, jednak niektóre aktywności posiadają większy zasięg. Z definicji taki charakter mają działania kampanijne czy informacyjne, czyli np. prowadzenie portalu Uchodźcy.info. Osoby tworzące dziś Polską Gościnność – jeszcze jako nieformalna grupa Chlebem i Solą – organizowały zbiórki rzeczy dla uchodźców z Bliskiego Wschodu przebywających w Bułgarii, Serbii i Niemczech. Ponadto manifestacje prouchodźcze oraz wydarzenia antyrasistowskie były organizowane w różnych miastach Polski.

Partnerzy:

Na stronie internetowej fundacja wymienia jako swoich partnerów m.in. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Fundację Przestrzeń Wspólna, Fundację Strefa WolnoSłowa, Fundację im. Stefana Batorego, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Stowarzyszenie Plan B, European Students' Union. Jest również członkiem konsorcjum organizacji społecznych działających na rzecz uchodźców i migrantów.

Źródła finansowania:

Część działań Fundacji opiera się na pracy wolontariackiej oraz prowadzeniu celowych zbiorów rzeczowych. Polska Gościnność zbiera też darowizny od osób prywatnych – przez stronę internetową Fundacji można w łatwy sposób przekazać pieniądze na konkretne cele (np. korepetycje z języka polskiego). Organizacja otrzymała też środki z Fundacji im. Stefana Batorego oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Dane kontaktowe:

e-mail: kontakt@polskagoscinnosc.org

strona internetowa: <http://polskagoscinnosc.org/kim-jestesmy/>

Fundacja Polskie Forum Migracyjne (Warszawa)

Fundacja Polskie Forum Migracyjne powstała w 2007 roku. Specjalizuje się przede wszystkim w działaniach edukacyjnych i informacyjnych, skierowanych zarówno do migrantów, jak i społeczeństwa przyjmującego. Fundacja oferuje bardzo szeroki wachlarz form pomocy dla cudzoziemców: pomoc prawną i psychologiczną, wsparcie doradcy zawodowego i biznesowego, asystenta międzykulturowego, wsparcie w kwestiach związanych z rodzicielstwem (np. prowadzenie szkoły rodzenia dla migrantek) oraz organizuje spotkania grupowe dla młodzieży. Porady są udzielane w najpopularniejszych językach używanych przez migrantów mieszkających w Polsce (np. rosyjskim, angielskim, wietnamskim, ukraińskim, arabskim). PMF działa także w placówkach edukacyjnych, do których uczęszczają cudzoziemcy, gdzie oferuje m.in. specjalistyczne warsztaty dla nauczycieli, pedagogów i psychologów dotyczące pracy z dziećmi z innych kultur i z doświadczeniem migracyjnym, wsparcie psychologiczne

i edukacyjne dla takich uczniów oraz przygotowuje inne wydarzenia poświęcone migracji i wielokulturowości skierowane do różnych odbiorców.

Fundacja Polskie Forum Migracyjne uczestniczy w kreowaniu polskiej polityki migracyjnej przez opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń, udział w forach, grupach roboczych czy komisjach eksperckich. Problematyka migracji jest głównym polem zainteresowania organizacji.

Zasięg geograficzny:

Fundacja działa głównie na terenie województwa mazowieckiego.

Partnerzy:

Polskie Forum Migracyjne realizuje swoje projekty we współpracy z bardzo różnorodnymi partnerami takimi, jak: UNHCR, Wojewoda Mazowiecki, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego, Fundacja Służby Rzeczypospolitej, Fundacja Refugee.pl, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Klub Inteligencji Katolickiej, Wspólnota Sant'Egidio, Jezuickie Centrum Społeczne „W Akcji”. Jest również członkiem konsorcjum organizacji społecznych działających na rzecz uchodźców i migrantów.

Źródła finansowania:

Fundacja pozyskuje środki z różnych źródeł. W ostatnich latach projekty realizowane przez PFM finansowane były m.in. z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (FAMI), środków Biura Edukacji Miasta Stołecznego Warszawy, Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Fundacji im. Heinricha Bölla, Fundacji NUTRICIA. Fundacja prowadzi też odpłatną działalność statutową, przyjmuje darowizny oraz jako organizacja pożytku publicznego zbiera pieniądze przekazywane w formie 1% podatku.

Dane kontaktowe:

tel.: + 48 22 110 00 85

e-mail: info@forummigracyjne.org

strona internetowa: <http://www.forummigracyjne.org/pl/index.php>

Fundacja Strefa WolnoSłowa (Warszawa)

Strefa WolnoSłowa gromadzi osoby zajmujące się sztuką, kulturą i pisarstwem, które tworzą i prowadzą różne zaangażowane społecznie inicjatywy artystyczne. Działania podejmowane przez fundację są nastawione na dialog międzykulturowy i międzypokoleniowy, stąd też do współpracy zaprasza się reprezentantów różnych grup społecznych, w tym migrantów i uchodźców (też jako aktorów i performerów). Jednym z przedsięwzięć realizowanych przez fundację było „SĄSIEDZTWO – granice bliskości”, w ramach którego funkcjonowała trzymiesięczna Akademia Sąsiedztwa, gdzie młodych twórców uczono projektowania działań kulturalnych i artystycznych współtworzonych ze społecznościami mi-granckimi. Fundacja Strefa WolnoSłowa mieści się w siedzibie Teatru Powszechnego im. Zygmunta Hübnera w Warszawie.

Zasięg geograficzny: Fundacja ma biuro w Warszawie, jednak jest aktywna także w innych miastach Polski i Europy.

Partnerzy:

Na stronie internetowej fundacja wymienia jako swoich partnerów m.in. Fundację Ocalenie, Fundację Rozwoju „Oprócz Granic”, Studio Teatralne Koło, UNHCR, Dom Kultury Zacisze, Stołeczne Centrum Edukacji Kulturalnej, Centrum Rezydencji Teatralnej Scena Robocza.

Źródła finansowanie:

Organizacja otrzymywała środki na swoją działalność między innym od miasta stołecznego Warszawy, a także z Funduszy Europejskich (np. Programu Kreatywna Europa, Youth in Action).

Dane kontaktowe:

e-mail: a.borkowska@strefawolnoslowa.pl

strona internetowa: <http://strefawolnoslowa.pl/o-strefie/>

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (Warszawa)

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest najstarszą polską organizacją pozarządową zajmującą się problematyką praw człowieka – została zarejestrowana w 1990 roku, jednak jej powstanie poprzedziło osiem lat podziemnej aktywności Komitetu Helsińskiego. Od samego początku fundacja zajmuje się pomocą prawną i integracyjną migrantom i uchodźcom, w tym prowadzeniem precedensowych spraw, a ponadto angażuje się w proces legislacyjny i kształtowanie polityki migracyjnej. Działalność HFPC obejmuje także przygotowywanie raportów, ekspertyz oraz opracowywanie badań i monitoringów, także jako Krajowy Punkt Kontaktowy Agencji Praw Podstawowych UE. Na zlecenie Agencji prowadzone były badania na temat eksploatacji pracowników cudzoziemskich, stale raportowana jest sytuacja osób poszukujących ochrony międzynarodowej oraz kwestia przestępstw z nienawiści. Nowym kierunkiem działań dotyczących migracji jest monitorowanie kampanii wyborczych pod kątem ksenofobii i dyskusji na temat migracji. HFPC zajmuje się również edukacją w tej dziedzinie: organizuje wykłady, szkolenia czy warsztaty skierowane do różnych grup odbiorców, w tym funkcjonariuszy służb publicznych, studentów, pracowników organizacji pozarządowych.

Zasięg geograficzny:

Helsińska Fundacja Praw Człowieka ma siedzibę w Warszawie, w której udzielane są porady prawne dla migrantów i uchodźców, jednak pracownicy jeżdżą także do ośrodków dla uchodźców lub ośrodków detencyjnych w innych regionach Polski. Także inne działania – edukacyjne, badawcze i monitoringowe – mają szerszy zasięg geograficzny: krajowy lub międzynarodowy.

Partnerzy:

Realizując projekty dotyczące migrantów i uchodźców, HFPC współpracuje z licznymi polskimi organizacjami i instytucjami, m.in. ze Stowarzyszeniem Interwencji Prawnej, z Instytutem Spraw Publicznych, Polskim Forum Migracyjnym. Fundacja należy również do sieci European Council on Refugees and Exile, a w ramach FRANET stale współpracuje z Agencją Praw Podstawowych UE jako Krajowy Punkt Kontaktowy.

Źródła finansowania:

Fundacja pozyskiwała środki na działania związane z problematyką migracji, uchodźstwa i ksenofobii m.in. z Funduszy Europejskich (FAMI; EFI; EFU; EPI; EFPI; Rights, Equality and Citizenship Programme of the European Union), Funduszu Wyszehradzkiego, UNHCR oraz Fundacji im. Heinricha Bölla. Część wydatków na te aktywności obecnie pokrywają dotacje instytucjonalne otrzymywane z Open Society Foundations i Fundacji im. Stefana Batorego.

Dane kontaktowe:

e-mail: refugees@hfhr.org.pl

strona internetowa: <http://www.hfhr.pl/>

NOMADA – Stowarzyszenie na rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego (Wrocław)

Stowarzyszenie NOMADA jest wrocławską organizacją pozarządową działającą na rzecz praw człowieka, której zaangażowanie szczególnie ogniskuje się na grupach wykluczonych, migrantach, obcokrajowcach, mniejszościach etnicznych czy religijnych. Stowarzyszenie oferuje im pomoc prawną, integracyjną, socjalną oraz różne formy wsparcia interwencyjnego. NOMADA to jedna z nielicznych organizacji pracujących bardzo blisko ze społecznością Romów rumuńskich. Cele stowarzyszenia zakładają dążenie do kształtowania postaw solidarności międzyludzkiej i porozumienia ludzi o różnym pochodzeniu i statusie społecznym oraz przełamywanie stereotypów i uprzedzeń – stąd też część projektów organizacji skierowana jest do ogółu społeczeństwa. NOMADA prowadzi także działania monitoringowe i rzecznicze, organizuje szkolenia, konferencje, debaty, publikuje teksty dziennikarskie i literackie.

Zasięg geograficzny:

Stowarzyszenie NOMADA działa głównie na terenie Wrocławia, jednak prowadzi też wspólne projekty z organizacjami pozarządowymi z innych rejonów Polski.

Partnerzy:

NOMADA współpracuje m.in. z wrocławską grupą Amnesty International, Muzułmańskim Centrum Kulturalno-Oświatowym, Krytyką Polityczną.

Źródła finansowania:

Działania NOMADY były wspierane finansowo m.in. przez Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Fundację im. Stefana Batorego, Polską Fundację Dzieci i Młodzieży, Fundację „Pamięć, Odpowiedzialność, Przyszłość”. Stowarzyszenie przyjmuje także darowizny oraz organizuje zbiórki celowe.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 71 307 03 35

e-mail: nomada@nomada.info.pl

strona internetowa: <http://nomada.info.pl/>

Stowarzyszenie Homo Faber (Lublin)

Homo Faber jest stowarzyszeniem działającym od 2004 roku w Lublinie na rzecz praw człowieka i przeciwdziałania dyskryminacji. Obecnie działania stowarzyszenia zgrupowane są w trzech programach: Antydyskryminacja, Integracja i Film. Dwa pierwsze skupiają się na udzielaniu wsparcia osobom narażonym na dyskryminację oraz cudzoziemcom w trakcie procesu integracji. Organizowane są także szkolenia, warsztaty i inne projekty skierowane do przedstawicieli instytucji publicznych, którzy mogą być potencjalnymi sprawcami dyskryminacji. Ponadto Homo Faber prowadzi także działalność wydawniczą, monitoringową i edukacyjną, obejmującą m.in. zagadnienie edukacji wielokulturowej i wielokulturowości Lublina. Stowarzyszenie bardzo często korzysta z filmów jako formy edukacji publicznej, które stają się punktem wyjścia dla dyskusji podczas warsztatów czy spotkań z ekspertami.

Zasięg geograficzny:

Stowarzyszenie Homo Faber działa głównie na terenie Lublina.

Partnerzy:

Homo Faber współpracuje z wieloma organizacjami i instytucjami, wśród których są m.in. Zakład Praw Człowieka – Wydział Politologii UMCS w Lublinie, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Amnesty International Polska, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, La Strada – Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu, Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”, Sieć Obywatelska Watchdog Polska.

Źródła finansowania:

Stowarzyszenie pozyskuje pieniądze na działalność od donatorów (np. Fundacji im. Stefana Batorego), przyjmuje darowizny oraz jako organizacja pożytku publicznego może otrzymywać środki przekazane w ramach 1% podatku.

Dane kontaktowe:

e-mail: info@hf.org.pl

strona internetowa: www.hf.org.pl

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej (Warszawa)

Stowarzyszenie Interwencji Prawnej powstało w 2005 roku, a jego misją jest „zapewnienie spójności społecznej poprzez działanie na rzecz równości wszystkich ludzi wobec prawa”. SIP skupia się na wsparciu osób należących do grup narażonych na wykluczenie społeczne, przede wszystkim uchodźców i migrantów. Cudzoziemcom oferowana jest pomoc prawna – m.in. w zakresie uzyskania ochrony międzynarodowej, legalizacji pobytu i walki z dyskryminacją – a także pomoc integracyjna, polegająca m.in. na ułatwianiu migrantom załatwiania różnych spraw życia codziennego, takich jak wizyty w urzędach czy placówkach medycznych. W 2015 roku w strukturach organizacji utworzono Laboratorium Integracji, które prowadzi badania dotyczące migracji, przygotowuje raporty i ekspertyzy, a także oferuje usługi szkoleniowe i mediacyjne (w tym mediacje pracownicze i międzykulturowe). Laboratorium dąży do tego, by nieunikniony napływ i integracja migrantów odbywały się w sposób spokojny i zapla-

nowany. W związku z tym członkowie stowarzyszenia stawiają sobie za cel zmianę negatywnych postaw społecznych w odniesieniu do migracji i migrantów m.in. dzięki współpracy z decydentami. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej uczestniczy w kreowaniu polskiej polityki migracyjnej przez opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń, udział w forach, grupach roboczych czy komisjach eksperckich.

Zasięg geograficzny:

Stowarzyszenie działa głównie na terenie Warszawy, jednak niektóre działania prowadzone są także w innych regionach Polski – np. udzielanie porad w ośrodkach dla uchodźców lub ośrodkach detencyjnych w innych regionach Polski.

Partnerzy:

Realizując projekty dotyczące migrantów i uchodźców, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej współpracuje z licznymi polskimi organizacjami i instytucjami, m.in. z Instytutem Spraw Publicznych, Polskim Forum Migracyjnym, Fundacją Instytut Państwa Prawa, Stowarzyszeniem Homo Faber, Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć, Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Fundacją Polska Gościnność. SIP jest również członkiem konsorcjum organizacji społecznych działających na rzecz uchodźców i migrantów. Prowadzi także projekty w partnerstwach międzynarodowych z różnymi organizacjami i instytucjami niemal ze wszystkich krajów Europy.

Źródła finansowania:

Stowarzyszenie pozyskiwało środki na przedsięwzięcia związane z migracją m.in. z Funduszy Europejskich (np. EFU, EFI, FAMI), Fundacji im. Stefana Batorego, miasta stołecznego Warszawy, Fundacji im. Konrada Adenauera, Network of European Foundations. Stowarzyszenie prowadzi też odpłatną działalność (np. udziela porad przedsiębiorcom chcącym legalnie zatrudnić cudzoziemców), przyjmuje darowizny oraz jako organizacja pożytku publicznego zbiera pieniądze przekazywane w formie 1% podatku.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 22 621 51 65

e-mail: biuro@interwencjaprawna.pl

strona internetowa: <https://interwencjaprawna.pl/>

Organizacje założone przez migrantów

Fundacja Afryka Inaczej (Warszawa)

Fundacja Afryka Inaczej została zarejestrowana w 2007 roku jako instytucjonalna kontynuacja portalu internetowego poświęconego Afryce funkcjonującego pod tą samą nazwą. Skupia mieszkających w Polsce Afrykańczyków oraz zainteresowanych Afryką Polaków. Fundacja działa na rzecz integracji i dialogu międzykulturowego – organizuje koncerty, wystawy, happeningi, a jej flagowym projektem są obchody Dnia Afryki. Osoby skupione wokół fundacji angażują się też w inicjatywy i wydarzenia o charakterze integracyjnym i antyrasistowskim organizowane przez inne podmioty. Organizacja dwukrotnie przeprowadziła badania dotyczące Afrykańczyków w Polsce pod kątem rasizmu i dyskryminacji.

Zasięg geograficzny:

Fundacja działa na terenie Polski, ale realizuje także projekty w Afryce.

Partnerzy:

Fundacja Afryka Inaczej współpracuje (lub współpracowała) m.in. z Fundacją Inna Przestrzeń, Fundacją Centrum Wielokulturowe, Fundacją Habitat for Humanity Poland, Międzynarodową Organizacją ds. Migracji.

Źródła finansowania:

Fundacja Afryka Inaczej była wspierana m.in. przez Fundację im. Stefana Batorego, realizowała projekty finansowane z Funduszy EOG (Obywatele dla Demokracji) czy Funduszy Europejskich (BUILD Solid Ground). Organizacja zbiera też środki na swoją działalność od prywatnych darczyńców oraz jako organizacja pożytku publicznego przyjmuje darowizny z 1% podatku.

Dane kontaktowe:

e-mail: info@afryka.org

strona internetowa: <http://www.fundacja.afryka.org/>

Fundacja „Nasz Wybór” (Warszawa)

Fundacja „Nasz Wybór” została założona 2009 roku przez Ukraińców i ich przyjaciół Polaków, aby wspierać ukraińskich migrantów w Polsce w integracji z polskim społeczeństwem i zapoznawać Polaków z kulturą ukraińską. Z czasem organizacja rozszerzyła grupę odbiorców swoich działań na obywateli innych krajów. Cudzoziemcy mogą korzystać z punktu informacyjnego, a także pomocy prawnej. Jeden z najważniejszych projektów fundacji to prowadzenie Ukraińskiego Domu – miejsca spotkań diaspory ukraińskiej, w którym organizowane są wystawy, wydarzenia kulturalne i spotkania – w tym także regularne zebrania Klubu Ukraińskich Kobiet, Klubu Literackiego oraz Klubu Dziecięcego „Rękawiczka”. Fundacja prowadzi Ukraińską Sobotnią Szkołę, wydaje czasopismo „Nasz Wybór” i portal informacyjny www.naszwybor.pl, skierowany do Ukraińców mieszkających w Polsce. Organizuje także pomocowe akcje charytatywne dla beneficjentów z Ukrainy. Fundacja opracowuje badania dotyczące sytuacji ukraińskich migrantów na polskim rynku pracy, organizuje konferencje poświęcone temu tematowi i angażuje się w ochronę praw pracowniczych migrantów.

Zasięg geograficzny:

Fundacja działa na terenie województwa mazowieckiego, ale zasięg niektórych projektów jest znacznie szerszy (portal informacyjny oraz gazeta).

Partnerzy:

Fundacja współpracuje m.in. ze Związkiem Ukraińców w Polsce, Fundacją Ocalenie, Fundacją Zustricz (Kraków), należy do założycieli Fundacji na rzecz Centrum Wielokulturowego w Warszawie. Nawiązuje też partnerstwa z organizacjami wspierającym migrantów w innych krajach, w tym z Multicultural Center Prague i Europe Without Barriers (Ukraina).

Źródła finansowania:

Fundacja pozyskuje środki z różnych źródeł, w tym z własnej działalności odpłatnej i gospodarczej. Korzystała z Funduszy Europejskich (np. FAMI), grantów Fundacji im. Stefana Batorego, grantów miasta stołecznego Warszawy, Międzynarodowej Organizacji do Spraw Migracji, Programu RITA.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 22 258 40 18

e-mail: biuro@naszwybor.org.pl

strona internetowa: <https://ukrainskidom.pl/>

Fundacja dla Somalii (Warszawa)

Fundacja dla Somalii została założona w 2007 roku w Warszawie przez Somalijczyka Abdulcadira Gabeirego Faraha i pierwotnie organizowała pomoc humanitarną dla potrzebujących w Somali. Z czasem przekształciła się w organizację działającą na rzecz migrantów mieszkających w Polsce. Pomoc oferowana cudzoziemcom obejmuje poradnictwo prawne, integracyjne, psychologiczne, usługi asystenta międzykulturowego oraz naukę języka polskiego. Ważną częścią pracy fundacji jest wsparcie migrantów na rynku pracy, realizowane poprzez doradztwo zawodowe i naukę przedsiębiorczości (w ramach projektu ABC Przedsiębiorczości). Fundacja dla Somalii działa także na rzecz dialogu międzykulturowego i promocji różnorodności. Od maja 2017 roku, razem ze Stowarzyszeniem Pro Humanum, współprowadzi Warszawskie Centrum Wielokulturowe.

Zasięg geograficzny:

Projekty adresowane do migrantów realizowane są przede wszystkim na terenie Warszawy, jednak Fundacja dla Somalii prowadzi także działalność za granicą, w tym w Afryce.

Partnerzy:

Fundacja współpracuje m.in. z Wojewodą Mazowieckim, Stowarzyszeniem Pro Humanum, Fundacją Polskie Forum Migracyjne, Caritasem, Fundacją Lingua Mundi.

Źródła finansowania

Fundacja zdobywała środki na swoją działalność m.in. z Funduszy Europejskich (EFU, EFI, FAMI), Biura Pomocy Społecznej Miasta Stołecznego Warszawy, programu Młodzież w Działaniu, programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Zbiera także darowizny.

Dane kontaktowe:

tel.: +48 22 658 04 87, +48 22 658 13 88

e-mail: biuro@fds.org.pl

strona internetowa: fds.org.pl

Fundacja Ukraina (Wrocław)

Fundacja Ukraina jest jedną młodszych organizacji pozarządowych działających na rzecz migrantów. Została założona w 2013 roku przez Konsula Honorowego Ukrainy Grzegorza Dzika, a jej celem początkowo było wsparcie obywateli Ukrainy mieszkających na Dolnym Śląsku, jednak z biegiem czasu organizacja rozszerzyła grupę beneficjentów swoich programów także na innych migrantów. Główne kierunki działań fundacji to koordynowanie projektów o charakterze kulturowo-integracyjnym, informacyjno-edukacyjnym oraz wspieranie wartościowych inicjatyw polsko-ukraińskich. Fundacja prowadzi punkt informacyjny dla cudzoziemców, program integracyjny Ruska46a oraz we współpracy z Dolnośląskim Urzędem Wojewódzkim realizuje program „Integracja, adaptacja, akceptacja. Wsparcie obywateli państw trzecich zamieszkałych na Dolnym Śląsku”.

Zasięg geograficzny:

Fundacja działa na terenie Dolnego Śląska.

Partnerzy:

Na stronie internetowej Fundacja Ukraina wymienia jako swoich partnerów m.in. Honorowy Konsulat Ukrainy, Dolnośląski Urząd Wojewódzki oraz firmy Impol i Sanpro Impel Group.

Źródła finansowania:

Fundacja korzysta z finansowania z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji (obecnie jako partner Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego).

Dane kontaktowe:

tel.: +48 571 330 203

e-mail: biuro@fundacjaukraina.eu

strona internetowa: <http://fundacjaukraina.eu/>

Inne podmioty**Caritas**

Caritas jest instytucją charytatywną Episkopatu Polski i jednocześnie jedną z największych organizacji dobroczynnych w Polsce. Od początku swojej działalności, reaktywowanej w 1990 roku, pomaga osobom wykluczonym społecznie, wspiera także migrantów i uchodźców. Obecnie główny projekt Caritasu to „Nowy Dom Polska”, realizowany przy współpracy oddziałów organizacji z diecezji białostockiej, siedleckiej, lubelskiej, zielonogórsko-gorzowskiej i warszawskiej oraz Urzędu ds. Cudzoziemców. Polega on na udzielaniu pomocy socjalnej, psychologicznej oraz porad międzykulturowych. Jednostki Caritas są obecnie partnerami kilku urzędów wojewódzkich realizujących projekty finansowane z Funduszu Azylu, Migracji i Integracji.

Dane kontaktowe:

Centrum Pomocy Migrantom (Warszawa)

tel.: + 48 660 424 014

Formularz do kontaktu na stronie internetowej: <http://migranci-uchodzcy.caritas.pl/>

Konsorcjum organizacji pracujących na rzecz migrantów i uchodźców

Konsorcjum jest nieformalną grupą współpracy organizacji działających na rzecz migrantów i uchodźców. Zawiązała się w 2016 roku w wyniku roboczych spotkań poświęconych zmianie strategii pracy w tym obszarze w związku z zamrożeniem funduszu FAMI oraz innymi wyzwaniami związanymi z pracą w obszarze migracji i uchodźstwa. Początkowo celem spotkań była wymiana doświadczeń, wzajemne wsparcie i synergia działań, jednak z biegiem czasu zebrania stały się inkubatorem nowych pomysłów i wspólnych inicjatyw. W październiku 2018 roku rozpoczęła się realizacja największego do tej pory projektu – „One for All, All for One”, w ramach którego m.in. świadczona jest bezpośrednia pomoc uchodźcom w Polsce, działa punkt poradnictwa dla migrantek i migrantów w Warszawie, Poznaniu, Lublinie i Wrocławiu, powstaje baza i platforma komunikacji wolontariuszy i wolontariuszek organizacji wchodzących w skład konsorcjum. Trwają też prace nad programem mentorskim dla liderek i liderów społeczności migranckich i mniejszościowych (zwłaszcza tych z mniejszych miejscowości). Projekt ten jest finansowany przez Open Society Initiative for Europe i otrzymał wsparcie także od Funduszu Obywatelskiego. Konsorcjum składa się z dziewięciu organizacji: Amnesty International Polska, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Migrant Info Point, Polskiego Forum Migracyjnego, Stowarzyszenia NOMADA, Fundacji „Nasz Wybór”, Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, Stowarzyszenia Homo Faber oraz inicjatywy Uchodźcy.Info i Chlebem i Solą (obecnie zarejestrowanej jako Fundacja Polska Gościnność).

Dane kontaktowe:

E-mail: biuro@interwencjaprawna.pl

Strona internetowa: <https://konsorcjum.org.pl/>

Kuchnia Konfliktu (Warszawa)

Kuchnia Konfliktu to projekt, który łączy aktywizm społeczny i gastronomię. W restauracji migranci i cudzoziemcy serwują potrawy pochodzące z ich rodzimej kuchni. Wraz z daniami klienci dostają informacje o sytuacji politycznej danego regionu, tamtejszej kulturze, sztuce i życiu społecznym. Do każdego złożonego zamówienia dołączona jest osobista historia osoby z doświadczeniem migracyjnym. Kuchnia Konfliktu organizuje także spotkania i projekcje filmowe. Przed wyborami samorządowymi Kuchnia zaprosiła kandydatów na urząd Prezydenta Warszawy na spotkanie i rozmowę na temat sytuacji cudzoziemców w Polsce – ofertę przyjęły dwie osoby.

Dane kontaktowe

E-mail: kuchniakonfliktu@gmail.com

strona internetowa: <https://www.facebook.com/kuchniakonfliktu/>

Grupy nieformalne

W związku z kryzysem uchodźczym w 2015 roku zaczęły tworzyć się nieformalne inicjatywy, których członkowie angażowali się w różnego rodzaju akcje dotyczące uchodźców. Były to zarówno przedsięwzięcia charytatywne (zbiórki rzeczy czy pieniędzy), jak i akcje rzecznicze, demonstracje poparcia dla przyjęcia osób uciekających przed wojną i prześladowaniami oraz liczne działania – edukacyjne, informacyjne, kulturalne – których celem było przybliżenie ogółowi społeczeństwa sytuacji uchodźców i zwalczanie stereotypów. Na portalu Uchodźcy.info wymieniono **11 takich inicjatyw**. Jedną z nich jest warszawski **Dom Otwarty**, który funkcjonuje od 2016 roku, a jego główne obszary aktywności to prowadzenie zajęć edukacyjnych (w tym w szkołach), organizowanie zbiórek pieniężnych i rzeczowych oraz lobbing w kwestiach dotyczących uchodźców. Niektóre grupy udzielają wsparcia poza granicami Polski dzięki współpracy z podobnymi inicjatywami zagranicznymi. Na przykład **Grupa Dobrowolki – Aid for Refugees** niesie pomoc przede wszystkim uchodźcom przebywającym na tzw. bałkańskim szlaku, a osoby skupione wokół **From Poznań with Love** dostarczają pomoc na wyspę Lesbos.

Bibliografia

Bertram, Ł., Jędrzejek, M. (2015): *Islamskie hordy, azjatycki najazd, socjalny džihad. Jak polskie media piszą o uchodźcach? Analiza specjalna*, Obserwatorium Debaty Publicznej „Kultury Liberalnej”, dostępne na <https://obserwatorium.kulturaliberalna.pl/raport/islamskie-hordy-azjatycki-najazd-socjalny-dzihad-jak-polskie-media-pisza-o-uchodzcach-uchodzczy/>.

CBOS, Newspoint (2015): *Polacy o uchodźcach w Internecie i w realu, Komunikat z badań 149/2015*, Warszawa 2015, dostępne na <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty.php>.

CBOS, (2016): *Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców, komunikat z badań nr 24/2016*, dostępne na <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty.php>.

CBOS (2016): *Stosunek do innych narodów*, dostępne na http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_053_16.PDF.

Dragan, A. (2017): *Organizacje pozarządowe zajmujące się pomocą uchodźcom i migrantom*, dostępne na https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/146/plik/ot-650_internet.pdf.

Forsal.pl (2019): *Ilu Ukraińców przebywa w Polsce? Obliczono to na podstawie danych z telefonów komórkowych*, dostępne na <https://forsal.pl/artykuly/1401851,ilu-ukraincow-przebywa-w-polsce-obliczono-to-na-podstawie-danych-z-telefonow-komorkowych.html>.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (2018): *Migranci, uchodźcy i ksenofobia w kampanii wyborczej – raport z monitoringu*, dostępne na <http://www.hfhr.pl/migranci-uchodzczy-i-ksenofobia-w-kampanii-wyborczej-2018-raport-z-monitoringu/>.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (2018): *WSA w Warszawie w pierwszej sprawie dotyczącej odmowy wydania wizy Schengen uchylił decyzję konsula*, dostępne na <http://www.hfhr.pl/wsa-w-warszawie-w-pierwszej-sprawie-dotyczacej-odmowy-wydania-wizy-schengen-uchylil-decyzje-konsula/>.

Hall, D., Mikulska-Jolles, A. (2016): *Uprzedzenia, strach czy niewiedza? Młodzi Polacy o powodach niechęci do przyjmowania uchodźców*, dostępne na <http://interwencjaprawna.pl/docs/ARE-116-uprzedzenia-mlodych-polakow.pdf>.

Horolets A., Lesińska, M., Okulski M. (2018): *Raport o stanie badań nad migracjami w Polsce po 1989*, dostępne na <http://igsegp.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/01/Raport-o-stanie-bada%C5%84-nad-migracjami-w-Polsce-po-1989-roku.pdf>.

Instytut Spraw Publicznych (2019): *W stronę Krajowego Mechanizmu Ewaluacji Integracji. Diagnoza sytuacji beneficjentów ochrony międzynarodowej w Polsce*, dostępne na <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/w-strone-krajowego-mechanizmu-ewaluacji-integracji-diagnoza-sytuacji-beneficjentow-ochrony-miedzynarodowej-w-polsce>.

International Organisation for Migration (2017): *Wyniki badania sondażowego przeprowadzonego pośród przebywających w Polsce migrantów z Ukrainy, dotyczącego świadomości zagrożeń związanych z handlem ludźmi oraz znajomości systemu pomocy ofiarom handlu ludźmi w Polsce*, dostępne na <https://poland.iom.int/sites/default/files/Raport%20IOM%202004%20PL%20FIN%20edit2.pdf>.

Jura, J., Kałużyńska, K. (2015): *Obraz obcokrajowców i migrantów w polskich mediach tradycyjnych mediach i internetowych*, dostępne na http://i-see.org.pl/strona/uploads/ngrey/Documents/Analiza_dyskursu_JJ_KK.pdf.

Klaus, W., Ostaszewska-Żuk, E., Szczepanik, M. (2017): *Fundusze europejskie i ich rola we wspieraniu integracji cudzoziemców w Polsce*, dostępne na https://interwencjaprawna.pl/wp-content/uploads/2017/09/raport_po-FAMI_net.pdf.

Kucharczyk, J., Fomina, J. (2018): *From politics of fear to securitisation policies? Poland in the face of migration crisis*, [w:] *The Politics and Policies of Migration in Central Europe*, red. J. Kucharczyk, Grigorij Meseżnikov, dostępne na stronie: <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/phantom-menace-the-politics-and-policies-of-migration-in-central-europe>.

Matusz-Protasiewicz, P. (2013): *Rosnąca rola poziomu lokalnego w kreowaniu polityki integracji imigrantów w Unii Europejskiej*, [w:] *Central and Eastern European Migration Review*, vol. 2, nr 2/2013.

MiIR (2018): *Nowe priorytety migracyjne rządowej polityki migracyjnej*, dostępne na <https://www.miiir.gov.pl/strony/aktualnosci/nowe-priorytety-rzadowej-polityki-migracyjnej>.

MRPiPS (2019): *Informacja o zatrudnianiu cudzoziemców w Polsce*, dostępne na <http://psz.praca.gov.pl/web/urzed-pracy/-/8180234-informacje-o-zatrudnieniu-cudzoziemcow-w-polsce>.

MSWiA (2011): *Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*, dostępne na https://emn.gov.pl/download/75/12409/Polityka_migracyjna_Polski__stan_obecny_i_postulowane_dzialania.pdf.

MSWiA (2014): *Plan wdrażania dla dokumentu Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania*.

Pawlak, M. (2015): *Imitacja w tworzeniu polskiej polityki integracji cudzoziemców*, dostępne na https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2950/imitacja_w_tworzeniu_polskiej_polityki_integracji_cudzoziemcow.pdf?sequence=1.

Piechowska, E. (2015): *Obecność uchodźców w małych gminach. Doświadczenia Góry Kalwarii i Podkowie Leśnej w integracji uchodźców i edukacji ich dzieci*, dostępne na https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Badanie%20w%20Gorze%20Kalwarii%20i%20Podkowie%20Lesnej_0.pdf.

Prokuratura Krajowa: <https://pk.gov.pl/dzialalnosc/sprawozdania-i-statystyki/>.

RPO (2016): *Inspection of the railway border crossing in Terespol*, dostępne na <https://www.rpo.gov.pl/en/content/inspection-railway-border-crossing-terespol>.

UDSC: <https://migracje.gov.pl/>.

Wittenberg, A. (2018): *Uczelniom ubywa studentów. Puste miejsca zajmują cudzoziemcy*, dostępne na <https://serwis.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1152194,liczba-studentow-i-cudzoziemcow-na-uczelniach.html>.

Zespół ds. Modelu Integracji Imigrantów i Imigrantek, Urząd Miejski w Gdańsku (2016): *Model Integracji imigrantów*, dostępne na <https://www.gdansk.pl/download/2017-01/83702.pdf>.

Notka o autorce

Agnieszka Mikulska Jolles – etnolożka i antropolożka kulturowa, na co dzień pracuje w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Kieruje projektami, prowadzi szkolenia, jest także badaczką i autorką publikacji poświęconych problematyce rasizmu, dyskryminacji i praw mniejszości, w tym raportów i ekspertyz dla międzynarodowych organizacji i instytucji (np. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Komisja Europejska). Stale współpracuje z organizacjami zajmującymi się prawami człowieka oraz tematyką migracji i integracji. Stypendystka prestiżowego Marshall Memorial Fellowships.

O Fundacji

Fundacja im. Heinricha Bölla to niemiecka fundacja zielonej polityki, która działa w ponad 60 krajach poprzez 30 biur zagranicznych na rzecz zrównoważonego rozwoju, demokracji płci i międzykulturowego porozumienia. Przedstawicielstwo w Warszawie prowadzi projekty w obszarach Energia & Klimat, Demokracja & Prawa Człowieka, Europa & Sprawy Międzynarodowe oraz Europejska Polityka Rolna. Celem Fundacji jest wzmacnianie demokracji i praw człowieka, zwiększanie partycypacji obywatelskiej oraz promowanie długofalowej, zrównoważonej modernizacji społeczno-ekonomicznej w oparciu o trwały i sprawiedliwy rozwój oraz czyste środowisko. Osią łączącą wszystkie działania są wspólne europejskie wartości. W obszarze migracji i integracji, we współpracy z organizacjami partnerskimi i ekspertkami Fundacja wydaje publikacje i organizuje konferencje, szkolenia, warsztaty szkolne oraz wystawy (m.in. EXILIUM).

Fundacja im. Heinricha Bölla, ul. Żurawia 45, 00-680 Warszawa, www.pl.boell.org

Polska nie ma dużego doświadczenia w przyjmowaniu i integracji cudzoziemców. Przez dziesiątki lat była krajem emigracyjnym, a cudzoziemcy w relatywnie większych liczbach zaczęli napływać do Polski po upadku systemu komunistycznego, a następnie po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Nie były to jednak ruchy masowe. Dynamiczny wzrost migracji do Polski zaczął się dopiero w 2014 roku, a jego główną przyczyną był wybuch konfliktu na wschodniej Ukrainie. Migracji sprzyja dobra koniunktura gospodarcza w Polsce oraz stosunkowo liberalne przepisy w zakresie podejmowania pracy przez cudzoziemców.

Od 2015 roku zaczęły następować też zmiany polityczne w podejściu do migracji, przede wszystkim w stosunku do migrantów przymusowych. Kwestia ta bowiem została upolityczniona po tym, jak w 2015 roku debata na temat rozwiązania tzw. kryzysu uchodźczego w Europie zbiegła się z kampanią wyborczą do polskiego parlamentu. Zapowiedziane zostało stworzenie przez rząd nowej polityki migracyjnej. Znanie już opinii publicznej wytyczne przewidują dalsze przyjmowanie cudzoziemskich pracowników, którzy mieliby niwelować skutki zmian demograficznych i zaspokajać potrzeby rynku pracy. Niniejsza publikacja analizuje bieżący rozwój polityki migracyjnej i integracyjnej w Polsce oraz przedstawia kluczowe podmioty jej realizowania.